

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

SECȚIA A PATRA

CAUZA MONICA MACOVEI ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI

(Cererea nr. 53028/14)

HOTĂRÂRE

Art. 10 • Libertatea de exprimare • Afirmatii privind fapte de corupție referitoare la anumiți parlamentari, făcute de un politician în susținerea ideii sale privind incompatibilitatea acestei funcții cu profesia de avocat • Instanțele de apel nu au motivat convingător concluzia că afirmațiile au constituit neadevăruri • Instanțele de apel nu au analizat natura colectivă a afirmațiilor și consecința contextului în care au fost făcute afirmațiile • Sancțiune cu posibil efect de descurajare asupra exercitării libertății de exprimare

STRASBOURG

28 iulie 2020

DEFINITIVĂ

28/10/2020

*Hotărârea a rămas definitivă în condițiile prevăzute la art. 44 § 2 din Convenție.
Poate suferi modificări de formă.*

În cauza Monica Macovei împotriva României,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Secția a patra), reunită într-o cameră compusă din:

Yonko Grozev, *președinte*,
Faris Vehabović,
Krzysztof Wojtyczek,
Carlo Ranzoni,
Stéphanie Mourou-Vikström,
Georges Ravarani,
Péter Paczolay, *judcători*,

și Hasan Bakırcı, *grefier adjunct de secție*,

Având în vedere:

cererea îndreptată împotriva României, prin care un resortisant al acestui stat, doamna Monica Luisa Macovei („reclamanta”) a sesizat Curtea la 11 iulie 2014, în temeiul art. 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale („Convenția”),

decizia de a comunica Guvernului României („Guvernul”) capetele de cerere privind pretinsa încălcare a libertății de exprimare a reclamantei, libertate prevăzută la art. 10 din Convenție, și de a declara inadmisibile celelalte capete de cerere,

observațiile părților,

Având în vedere decizia luată de președintele Camerei de a-l desemna pe domnul Krzysztof Wojtyczek în calitate de judecător *ad hoc* (art. 29 § 1 din Regulamentul Curții), întrucât doamna Iulia Antoanella Motoc, judecător ales să reprezinte România, s-a abținut (art. 28 § 2 și § 3 din Regulamentul Curții),

După ce a deliberat în camera de consiliu, la 19 mai și 23 iunie 2020,

Pronunță prezenta hotărâre, adoptată la cea din urmă dată:

INTRODUCERE

1. Reclamanta s-a plâns că sancțiunea aplicată prin Decizia din 7 noiembrie 2013, definitivă, a Înaltei Curți de Casație și Justiție i-a încălcat dreptul la libertatea de exprimare. Aceasta a invocat art. 10 din Convenție.

ÎN FAPT

2. Reclamanta s-a născut în 1959 și locuiește în București. A fost reprezentată de domnul D.C. Mihai, avocat în București.

3. Guvernul a fost reprezentat de agentul guvernamental, doamna C. Brumar, din cadrul Ministerului Afacerilor Externe.

4. Faptele cauzei, astfel cum au fost expuse de părți, se pot rezuma după cum urmează.

I. AFIRMAȚIILE FĂCUTE DE RECLAMANTĂ

5. La momentul faptelor, reclamanta era fost ministru al justiției din România, politician activ și europarlamentar.

6. La 7 septembrie 2009, două ziare cu difuzare la nivel național au publicat două articole în care se preluau afirmații făcute de reclamantă în ziua anterioară, în cadrul Școlii de Vară organizate de Partidul Democrat Liberal (PDL).

7. *Ziarul Financiar* a publicat un articol cu titlul „Monica Macovei susține că parlamentarii PSD [V.]P. și [D.]Ș. sunt corupți”, în care se precizau următoarele:

„Europarlamentarul PD-L Monica Macovei [...] a declarat ieri [...] că doi tineri parlamentari PSD au contracte de milioane de euro cu companii de stat din județele unde sunt parlamentari, arătând că acesta reprezintă un caz clar de corupție.

«Uitați-vă la avocații din Parlament, sunt doi tineri din PSD, de exemplu, care au contracte de milioane de euro, bani pe care îi iau pe consultanță juridică, de la companii de stat din județele unde ei sunt parlamentari. Aceasta este exact fapta tipică de corupție prin influență politică. Nu este cu nimic deosebită de altă faptă de corupție», a spus fostul ministru al justiției.

Ulterior, ea i-a nominalizat pe cei doi parlamentari PSD, spunând că s-a referit la deputatul V.P., care este și ministru pentru relația cu Parlamentul, și senatorul D.Ș. și a adăugat că aceste informații au apărut în presă. Macovei a arătat că primul pas care ar trebui făcut este introducerea incompatibilității între cele două calități, de avocat și parlamentar. «Cât timp ești în Parlament, nu exerciți această profesie (de avocat - n.r.)».

8. Sub titlul „Macovei se dă la [V.]P.”, cotidianul *Ziua* a publicat următorul articol:

„Europarlamentarul Monica Macovei a acuzat ieri pe social-democrații V.P. și D.Ș. de corupție din cauza încheierii contractelor cu companii de stat. [V.]P. a răspuns că acuzațiile erau similare cu cele ale «prietenului» I.M., care ar fi ajutat-o în timpul campaniei electorale.

«Uitați-vă la avocații din Parlament, sunt doi tineri din PSD, de exemplu, care au contracte de milioane de euro, bani pe care îi iau pe consultanță juridică, de la companii de stat din județele unde ei sunt parlamentari. Aceasta este exact fapta tipică de corupție prin influență politică.», a declarat fostul ministru al Justiției, nominalizând pe [V.]P. și [D.]Ș.

Fiind contactat de *Ziua*, [V.]P. a spus că între acuzațiile făcute de Macovei și cele aduse de curând de către controversatul domn [I.]M. nu există nici o diferență.

«Este o mincinoasă de primă clasă. Cuvintele ei sunt cele ale lui I.M. Cine se aseamănă, se adună. Când [I.]M. m-a acuzat de același lucru, am prezentat documente care [au dovedit] că nu am încheiat vreun contract și [I.]M. a tăcut după. Acum, ideea a fost preluată de prietena lui [I.]M., Macovei», a spus PSD-istul.

V.P. a afirmat că nu ia în considerare măsuri legale, deoarece nu dorește să piardă timp cu Macovei.”

II. ACȚIUNEA ÎN RĂSPUNDERE CIVILĂ DELICTUALĂ ÎMPOTRIVA RECLAMANTEI

9. La 16 octombrie 2009, D.Ș. a introdus o acțiune în răspundere civilă delictuală împotriva reclamantei, solicitând 500.000 de lei românești (RON) [aproximativ 117.100 euro (EUR)] cu titlu de daune morale și publicarea hotărârii judecătorești pe cheltuiala reclamantei în primele trei ziare ca difuzare la nivel național, precum și în cotidienele *Ziarul Financiar* și *Ziua*. Acesta a susținut că afirmația reclamantei potrivit căreia „parlamentarii PSD [V.]P. și [D.]Ș. sunt corupți” și faptul că, în articolele de presă din 7 septembrie 2009, a nominalizat o faptă care, în opinia sa, reprezintă „un caz clar de corupție” l-au discreditat în ochii publicului și ai partenerilor săi profesionali și politici și i-au adus atingere reputației profesionale și morale, inclusiv carierei de profesor la Facultatea de Drept din București, precum și demnității și onoarei sale. Acesta a invocat art. 998-999 din Codul civil (a se vedea pct. 46 infra), art. 10 și 30 alin. (1) și (6) din Constituție (a se vedea pct. 44 infra), art. 10 din Convenția europeană a drepturilor omului („Convenția”) și art. 19 paragraful 3 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice.

III. HOTĂRÂREA INSTANȚEI DE FOND

10. La 18 octombrie 2010, Tribunalul București (denumit în continuare „Tribunalul”) a respins acțiunea lui D.Ș. Instanța a reținut că, la 6 septembrie 2009, la o școală de vară organizată de PDL, reclamanta a nominalizat o faptă care, în opinia sa, reprezintă „un caz clar de corupție”, opinia sa fiind publicată în cotidianul *Ziarul Financiar*. De asemenea, instanța a reținut că reclamanta a exprimat această opinie în contextul în care s-a analizat existența unei incompatibilități între calitatea de avocat și cea de parlamentar. În acest context, a fost menționat numele reclamantului D.Ș. alături de numele parlamentarului V.P.

11. Instanța a hotărât că, analizând afirmațiile reclamantei în contextul existenței unei incompatibilități între funcția de parlamentar și cea de avocat, acestea nu au caracter calomnios așa cum susține reclamantul D.Ș. Termenii „un caz clar de corupție” nu au avut o conotație exclusiv peiorativă, câtă vreme persoana alături de care a fost nominalizat reclamantul D.Ș. nu face obiectul unor anchete penale sau a altor investigații care să pună la îndoială probitatea sa morală. Simpla alăturare a reclamantului D.Ș. de a unui nume de politician nu putea conduce la deteriorarea imaginii sale politice și a celei de avocat și nu era de natură a leza demnitatea și onoarea sa.

12. De asemenea, instanța a apreciat că, în contextul amintit, afirmațiile reclamantei pot fi considerate insinuante. Insinuarea este o formă de sugestie, subtextuală, subînțeleasă, care nu poate fi condamnată. În discursul său, reclamanta a sugerat public o anume situație de fapt. Sugestia nu are un suport

material. Prin ea se speculează diferitele accepțiuni ale cuvintelor și mai ales modul în care publicul le percepe, modalitate direct influențată de gradul de educație a acestuia. Afirmațiile reclamantei, într-adevăr sugestive, nu sunt totuși vehemente. Ironia exprimării, și mai ales sugerarea unei anumite situații, sunt modalități de exprimare a opiniilor. Unul care nu jignește, dar sugerează, nu acuză, dar nu disculpă.

13. De asemenea, instanța a hotărât că toate cele de mai sus constituie conținutul dreptului de a-și exprima liber opinia. Reclamantul D.Ș. a fost fără îndoială afectat de folosirea numelui său într-un context de anatimizare a clasei politice și mai ales a acelei părți aflate la guvernare.

14. În acest context, tribunalul a apreciat că reclamantul D.Ș. nu poate solicita instanței să condamne atitudinea reclamantei, care s-a situat în limita unei prudențe sugestive. Acest aspect de altfel a fost reținut și de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului („Curtea”), care în repetate rânduri a arătat că în cazul în care critica vizează un politician, aceasta este de interes public.

IV. HOTĂRÂREA INSTANȚEI DE APEL

15. D.Ș. a declarat apel împotriva sentinței instanței de prim grad.

16. În motivele de apel, reclamanta a susținut, printre altele, că în mai multe intervenții publice pe care le-a avut în septembrie 2009 în calitate de europarlamentar, inclusiv a celei ținute în cadrul Școlii de vară organizate de PDL, și-a reiterat opiniile cu privire la incompatibilitatea dintre calitatea de avocat și cea de parlamentar. În argumentarea acestei opinii, a dat ca exemplu fără ca inițial să facă vreo nominalizare, situația în care companii de stat din județ au sporit veniturile a doi tineri avocați parlamentari, din cadrul PSD, în urma unor contracte de consultanță juridică. La solicitarea presei, a precizat că este vorba despre parlamentarii V.P. și Ș.D., menționând expres că despre sistemul prin care cei doi au obținut veniturile în discuție au fost deja publicate informații în presă. În cursul intervențiilor publice pe această temă, a precizat că este vorba despre un sistem prin care casa de avocatură „Ș. și asociații” a câștigat sume substanțiale de la complexurile energetice din județ exact în perioada în care V.P. era atât senior partener al casei de avocatură, cât și parlamentar pentru județul respectiv. Sistemul prin care îmbinarea dintre influența parlamentarului și avocatură a dus la obținerea de venituri substanțiale a fost relatat și în articolele de presă din 8 septembrie 2009 (a se vedea infra, pct. 44).

17. La 3 octombrie 2011, Curtea de Apel București („curtea de apel”) a admis apelul lui D.Ș., a obligat reclamanta la plata sumei de 10.000 lei (aproximativ 2.300 EUR) și a dispus publicarea hotărârii judecătorești, pe cheltuielile reclamantei, în primele trei ziare ca difuzare la nivel național, precum și în cotidienele *Ziarul Financiar* și *Ziua*.

18. Curtea de apel a reținut că elementele răspunderii civile delictuale au fost demonstrate. În special, fapta ilicită a reclamantei constă în afirmarea în

public la 7 septembrie 2009 a unei fapte neadevărate, respectiv a unei fapte de corupție care ar fi fost săvârșită de către apelantul reclamant, în calitatea sa cumulativă de avocat și de parlamentar. Această afirmație depășește elementele unei simple judecăți de valoare, și reprezintă o afirmație concretă, denigratoare, în legătură cu activitatea desfășurată de către apelantul reclamant. Instanțele naționale și Curtea au recunoscut că libertatea de exprimare este limitată de drepturile și libertățile fundamentale ale altora. Cu alte cuvinte, libertatea de exprimare s-a oprit acolo unde au început drepturile constituționale privind demnitatea altora, iar autoritățile naționale au fost obligate să asigure un echilibru proporțional între aceste drepturi.

19. Instanța a considerat că, chiar dacă persoana vizată în afirmații este o persoană publică cu activitate politică, despre care se poate afirma că a acceptat implicit și expunerea la criticile care se ivesc în legătură cu exercitarea mandatului public și care ar fi de interes public, ușurința cu care au fost comunicate afirmațiile în cauză, de către o persoană care are reprezentarea consecințelor juridice ale unei poziții publice nesusținute de suport real, depășesc limitele libertății de exprimare.

20. Demnitatea umană este o caracteristică a personalității umane și, prin urmare, protecția ei trebuie să fie eficientă, având în vedere natura fundamentală a acestui drept. În caz contrar, acesta ar deveni un drept iluzoriu care nu ar putea fi invocat de persoanele cu o activitate socială intensă, iar exercitarea lui ar fi blocată de libertatea de exprimare. În consecință, instanța a considerat că afirmațiile reclamantei cu privire la existența unui proiect de lege privind incompatibilitatea dintre calitatea de avocat și cea de parlamentar trebuiau să fie respinse deoarece, pe de o parte, orice afirmație trebuie să aibă o bază sau susținere materială bine cunoscută de persoana în cauză – cu atât mai mult cu cât afirmația a fost făcută de o persoană cunoscută de public ca fiind un profesionist calificat în domeniul juridic – și, pe de altă parte, cu atât mai mult cu cât procesul legislativ în această privință ar fi putut fi realizat în mod transparent și legal.

21. Instanța a recunoscut că proiectul legislativ la care face referire reclamanta în apărarea sa într-adevăr este de ordine publică, interesează întreaga societate și este una din valorile democrației. Însă afirmațiile directe pe care reclamanta le-a făcut în legătură cu apelantului reclamant depășesc limitele rezonabile ale exagerării și reprezintă o afirmație directă a unei fapte de corupție cu privire la acesta în condițiile în care orice persoană este beneficiara dreptului efectiv la prezumarea nevinovăției sale.

22. Instanța a amintit întinderea și limitele drepturilor la libertatea de exprimare, onoare, demnitate, reputație și imagine publică, în conformitate cu dispozițiile interne, europene și internaționale; concluziile Curții cu privire la distincția dintre fapte și judecăți de valoare și dovezile necesare în sprijinul acestor afirmații; și nivelul mai ridicat al criticilor acceptabile la care pot fi expuse persoanele publice în general și politicienii în special. Pe această bază, instanța a apreciat că afirmarea cu intenție, în legătură cu apelantul reclamant

că, în perioada de referință, ar fi exercitat influențe politice în privința derulării activității de consultanță juridică a cabinetului de avocatură pe care l-a fondat, de către reclamantă care este cunoscută opiniei publice în calitatea sa de fost ministru al justiției, este de natură a afecta cariera didactică, profesională și politică a apelantului reclamant. Din probele administrate în cauză rezultă că apelantul reclamant nu a încheiat niciun fel de contract de consultanță juridică sau de altă natură cu societăți de stat din județul pe care îl reprezintă în calitate de parlamentar. Ca urmare, apelantul reclamant a suferit daune morale și avea dreptul atât la despăgubiri morale, cât și la publicarea hotărârii judecătorești în presă.

23. În final, instanța a hotărât că cuantumul acestor despăgubiri morale acordate apelantului reclamant pentru daune morale a fost apreciat în mod simbolic, deoarece demnitatea umană este una din valorile care nu pot fi cuantificate.

V. PROCESUL ÎN FAȚA ÎNALTEI CURȚI DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE

24. Reclamanta și D.Ș. au formulat recurs împotriva deciziei curții de apel.

25. Reclamanta a susținut că instanța de apel nu a analizat apărările sale pe care le-a formulat în concluziile sale de apel și că a apreciat în mod greșit faptele. Referitor la afirmațiile făcute, instanța de apel a considerat 7 septembrie 2009 ca fiind data la care reclamanta a comis fapta ilicită. Cu toate acestea, două articole de presă din 8 septembrie 2009 depuse la dosar au menționat că aceasta a afirmat că statutul de parlamentar ar trebui să fie incompatibil cu cel de avocat, deoarece politicienii se pot folosi de acest statut pentru a avea avantaje. Aceasta a dat ca exemplu casa de avocatură „[D.]Ș. și asociații”, care a câștigat milioane de euro de la companii de stat – situate într-un anumit județ – exact când V.P. era atât senior partener al casei în discuție, cât și parlamentar. A fost clar, prin urmare, că afirmațiile sale l-au vizat în principal pe V.P., deoarece acesta era atât avocat, cât și parlamentar. Casa de avocatură „[D.]Ș. și asociații” a fost veriga slabă în relația D.Ș. și V.P., D.Ș. nefiind parlamentar la data încheierii contractelor.

26. Reclamanta a susținut, de asemenea, că a făcut afirmații similare încă din 2006, pe când era ministru al justiției, și că a inițiat un proiect de lege prin care să se interzică cumularea calității de avocat cu cea de parlamentar. Mai mult, susținerile sale nu au urmărit atacarea gratuită a celor două persoane în discuție, deoarece ea nu s-a referit doar la D.Ș. S-a referit la relația dintre doi bărbați, care erau prieteni, relație în care ambii s-au susținut în mod profitabil și pe care a folosit-o ca exemplu pentru a justifica necesitatea adoptării proiectului de lege propus de ea. Niciodată reclamanta nu a afirmat că D.Ș. ar fi cumulat calitatea de parlamentar cu cea de avocat.

27. Reclamanta a susținut că a argumentat de asemenea, în fața instanței de apel, că D.Ș. nu a probat niciodată conținutul exact al presupuselor afirmații defăimătoare care au făcut obiectul litigiului. Acesta s-a bazat pe un

articol de presă referitor la conținutul afirmațiilor ei, care era contrazis de alte articole de presă. După cum s-a dovedit deja în fața instanțelor inferioare, afirmațiile ei au fost relatate diferit de presă, iar D.Ș., care era la curent cu acele diferențe, nu a făcut niciun demers pentru a le clarifica. Cu toate acestea, instanța de apel și-a însușit versiunea lui D.Ș. cu privire la evenimente fără a prezenta niciun motiv, considerând că fapta ilicită a reclamantei consta în afirmarea în public la 7 septembrie 2009 a unei fapte neadevărate. Aceasta a argumentat însă că era evident că din relatările din presă din 8 septembrie 2009 lipsește sintagma „un caz tipic de corupție”. De asemenea, din acele articole de presă nu reiese nici că aceasta ar fi susținut că D.Ș. a semnat contracte și a câștigat sume mari de bani de la companiile din județul său sau că ar fi cumulat calitatea de parlamentar cu cea de avocat. Instanța de apel nu a verificat acele neconcordanțe dintre articolele de presă și, prin urmare, a încadrat greșit faptele.

28. În plus, reclamanta a susținut că afirmațiile sale au avut o bază factuală rezonabilă, și anume: (i) cel puțin patru articole de presă privind relația reciproc avantajoasă dintre D.Ș. și V.P., publicate înainte de afirmațiile sale din septembrie 2009; (ii) două controale – privind relația contractuală dintre casa de avocatură „[D.]Ș. și asociații” și două societăți de stat din județul reprezentat în Parlament de V.P. – care s-au încheiat cu mai mult de o lună înainte de afirmațiile sale și care au fost aduse la cunoștința organelor de anchetă; și (iii) declarația de avere a lui V.P. V.P. a devenit senior partener la „[D.]Ș. și asociații” în septembrie 2007, iar controalele sus-menționate au arătat că, de atunci, numărul de contracte noi semnate de casa de avocatură a crescut exponențial și că cele existente au crescut semnificativ în valoare. În plus, veniturile lui V.P. au crescut substanțial.

29. Reclamanta a susținut că afirmațiile sale au fost făcute cu bună-credință și nu au urmărit atacarea gratuită sau discreditarea intimatului. A urmărit doar exemplificarea și argumentarea unei idei pentru care a militat în mod constant, cu mult timp înainte de a face vreo referire la intimat, respectiv pentru introducerea incompatibilității între calitatea de avocat și cea de parlamentar.

30. În final, reclamanta a susținut că instanța de apel a aplicat greșit dispozițiile dreptului general intern în materie de răspundere civilă delictuală și art. 10 din Convenție. Protecția acordată imaginii politice a lui D.Ș. a fost disproporționată și în detrimentul dezbaterii libere a unei chestiuni de interes public. Pe de altă parte, instanța de apel nu a verificat dacă, în cauză, îngrădirea dreptului său la libertatea de exprimare a fost necesară într-o societate democratică. Potrivit jurisprudenței Curții, limita criticii acceptabile este mai largă cu privire la politicieni, indiferent dacă afirmațiile în cauză au fost făcute de jurnaliști sau de alte persoane.

31. Prin decizia din 7 noiembrie 2013 (disponibilă părților la 3 martie 2014), definitivă, Înalta Curte de Casație și Justiție („Curtea de Casație”) a respins ambele recursuri.

32. Curtea de Casație a statuat că erau întrunite cerințele în ceea ce privește atragerea răspunderii civile delictuale în cauza reclamantei. În concret, fapta ilicită a pârâtei consta în afirmarea în public la 7 septembrie 2009 a unei fapte neadevărate, respectiv a unei fapte de corupție, care ar fi fost săvârșită de reclamant în calitate sa cumulativă de avocat și de parlamentar. Afirmările acesteia sunt de natură să aducă grave atingeri imaginii publice și reputației profesionale și politice a intimatului, iar acesta este prejudiciul adus acestuia. Legătura de cauzalitate dintre fapta ilicită și prejudiciu este dată de faptul că afirmațiile reclamantei sunt de natură a pune sub semnul întrebării corectitudinea cu care intimatul își desfășoară atribuțiile ce decurg din calitatea sa de politician, cât și reputația de cadru universitar.

33. Vinovăția este dată de atitudinea pârâtei care, prin afirmațiile directe făcute în legătură cu persoana intimatului, depășește limitele rezonabile ale criticii reprezentând o afirmație directă a unei fapte de corupție cu privire la intimat în condițiile în care orice persoană este beneficiara dreptului la prezumarea nevinovăției sale.

34. Este adevărat că limitele criticii admisibile sunt mai largi în privința unui om politic. Dar, în același timp, acesta are dreptul la protejarea reputației și demnității sale. Nu orice expresie la adresa politicianului trebuie tolerată automat.

35. Instanța a făcut trimitere la jurisprudența Curții, care distinge între fapte și judecăți de valoare, precum și la obligația de a furniza probe în sprijinul acestor afirmații. Pentru acest motiv, a statuat că acuzația de fapte de corupție formulată de un fost ministru al justiției și fost procuror este de natură a afecta cariera didactică, profesională și politică a recurentului. Problema faptelor de corupție prezintă un interes major pentru societatea română.

36. Instanța nu a putut accepta susținerea reclamantei că afirmațiile sale pe tema incompatibilității dintre calitățile de avocat și parlamentar nu au urmărit atacarea gratuită sau discreditația recurentului, ci reprezintă aducerea de noi exemple și argumente în sprijinul unei inițiative legislative. Instanța a statuat că reclamanta este fost ministru al justiției, este percepută public drept un cunoscător al legii penale dată fiind cariera sa de procuror, iar afirmarea în public a unei fapte neadevărate, respectiv a unei fapte de corupție care ar fi fost săvârșită de recurent, îi cauzează un prejudiciu moral acestuia.

37. În continuare, instanța a statuat că nici sistemul legislativ românesc și nici normele comunitare nu prevăd un mod concret care să repare pe deplin daunele morale suferite de o persoană. Pronunțându-se în echitate, instanța a concluzionat că aprecierea instanței de apel în ceea ce privește cuantumul despăgubirilor morale acordate recurentului este una corectă.

38. În final, instanța a statuat că nu cuantumul ridicat al despăgubirilor o va împiedica pe reclamantă să săvârșască în continuare astfel de fapte care să aducă atingere reputației recurentului, ci, mai ales, obligarea acesteia la

publicarea hotărârii judecătorești în care s-a reținut caracterul ilicit al unor astfel de fapte.

VI. ALTE INFORMAȚII RELEVANTE

39. D.Ș. a fost senator, membru al Parlamentului României, din decembrie 2008 până în 2015.

40. Reclamanta a depus la Curte trei articole publicate la 7 martie 2006, 24 februarie 2008 și, respectiv, 9 mai 2009, într-un ziar neidentificat, pe pagina de internet a ziarului *Ziua* și pe portalul de știri *HotNews*. Potrivit acestora, reclamanta a inițiat un proiect de lege prin care propunea, printre altele, ca profesia de avocat să fie declarată incompatibilă cu funcția de parlamentar și ca incompatibilitatea în cauză să rămână în vigoare timp de cel puțin 20 de ani. De asemenea, a afirmat că Parlamentul nu a adoptat propunerea menționată anterior.

41. De asemenea, reclamanta a depus la Curte cinci articole publicate în presă în perioada 28 septembrie 2007 – 6 martie 2009. Două dintre articole afirmau, printre altele, că V.P. a devenit senior partener la casa de avocatură „[D.]Ș. și asociații” în septembrie 2007. Celelalte trei articole au descris relația și legăturile dintre V.P., D.Ș., casa de avocatură „[D.]Ș. și asociații” și diverse complexe energetice de stat din județul reprezentat în Parlament de V.P., inclusiv contractele de consultanță juridică semnate de casa de avocatură și complexurile energetice în cauză în perioada aprilie 2007–decembrie 2008 pentru onorarii juridice mari.

42. La 4 august 2009, Compartimentul corp control al uneia din companiile de stat sus-menționate a întocmit un raport de anchetă privind două contracte de asistență juridică semnate de companie cu „[D.]Ș. și asociații”. În raport s-au identificat mai multe probleme cu privire la modul în care contractele au fost semnate și derulate și s-a afirmat că respectiva companie de stat a suferit un prejudiciu financiar important. S-a propus sesizarea organelor de anchetă pentru cercetări suplimentare.

43. Reclamanta a depus la Curte declarațiile de avere ale V.P. din perioada mai 2007 – octombrie 2009, arătând că, din 2005 până în 2008, veniturile obținute din avocatură de V.P. au crescut substanțial de la an la an. De asemenea, se arăta că în perioada septembrie 2007–2008 acesta a fost senior partener al casei de avocatură „[D.]Ș. și asociații”.

44. Reclamanta a depus la Curte două articole de presă din 8 septembrie 2009, publicate de ziarul *Pandurul* și de portalul Internet de știri *Presaonline*. În cele două articole s-a precizat în primul rând că războiul V.P. – Macovei a înregistrat ieri un nou episod. În continuare, se relata că reclamanta a spus că statutul de parlamentar ar trebui să fie incompatibil cu cel de avocat, deoarece politicienii se pot folosi de acest statut pentru a avea avantaje. Aceasta a exemplificat cu casa de avocatură „[D.]Ș. și asociații”, care a câștigat milioane de euro de la complexurile energetice din județ exact în perioada în

care V.P. era atât senior partener al casei, cât și parlamentar reprezentând județul respectiv.

45. În final, reclamanta a depus la Curte un articol publicat la 20 iunie 2018 pe portalul de știri Internet *HotNews*, în care se afirma că Înalta Curte de Casație și Justiție l-a condamnat pe D.Ș. la trei ani de închisoare pentru trafic de influență. Potrivit articolului, D.Ș. a fost acuzat de trafic de influență deoarece în perioada octombrie 2011 – iulie 2014 a pretins sume de bani și a primit 100 000 de euro de la o persoană particulară în schimbul asigurării încheierii unor contracte de asistență juridică între o mare centrală de energie termică și o anumită societate de avocatură.

CADRUL LEGAL RELEVANT

46. Vechiul Cod civil, în vigoare până la 1 octombrie 2011, prevedea că orice faptă a omului, care cauzează altuia prejudiciu, obligă pe aceia din a cărui greșeală s-a ocazionat, a-l repara; omul este responsabil nu numai de prejudiciul ce a cauzat prin fapta sa, dar și de acela ce a cauzat prin neglijența sau prin imprudența sa [art. 998 și 999 – a se vedea *Nicolae Virgiliu Tănase împotriva României* (MC), nr. 41720/13, pct. 68, 25 iunie 2019].

47. Art. 10 și art. 30 alin. (1) și alin. (6) din Constituție prevăd că România întreține și dezvoltă relații pașnice cu toate statele și, în acest cadru, relații de bună vecinătate, întemeiate pe principiile și pe celelalte norme general admise ale dreptului internațional. Libertatea de exprimare a gândurilor, a opiniilor sau a credințelor prin viu grai, prin scris sau prin alte mijloace de comunicare în public, sunt inviolabile. Libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei și nici dreptul la propria imagine.

ÎN DREPT

I. CU PRIVIRE LA PRETINSA ÎNCĂLCARE A ART. 10 DIN CONVENȚIE

48. Reclamanta s-a plâns că sancțiunea aplicată prin Decizia din 7 noiembrie 2013 a Înaltei Curți de Casație și Justiție i-a încălcat dreptul la libertatea de exprimare, drept prevăzut la art. 10 din Convenție care, în măsura relevantă, prevede următoarele:

„1. Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept cuprinde libertatea de opinie și libertatea de a primi sau de a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere. [...]

2. Exercițarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății sau a moralei, protecția reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica

divulgarea de informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești.”

A. Cu privire la admisibilitate

49. Curtea constată că cererea nu este nici vădit nefondată, nici inadmisibilă pentru alte motive enumerate la art. 35 din Convenție. Prin urmare, este necesar să fie declarată admisibilă.

B. Cu privire la fond

1. Argumentele părților

(a) Reclamanta

50. Reclamanta a susținut că, potrivit Guvernului, litigiul având ca obiect calomnia în cauză se referea la afirmațiile sale din 6 septembrie 2009 (a se vedea infra, pct. 59). Cu toate acestea, în hotărârile celor două instanțe de apel s-a declarat că afirmațiile calomnioase au fost făcute la 7 septembrie 2009. Faptul că instanțele de apel au reținut data de 7 septembrie 2009 ca dată a afirmațiilor sale însemna că afirmațiile nu ar fi putut fi făcute și publicate în aceeași zi. Acestea ar fi putut fi publicate doar la 8 septembrie 2009. Cu toate acestea, articolele publicate la cea din urmă dată (a se vedea supra, pct. 25) nu au fost luate în considerare de instanțe la aprecierea cauzei.

51. Din aceste articole lipsea sintagma „un caz clar de corupție” care, potrivit lui D.Ș., i-a prejudiciat grav imaginea publică. În plus, în afirmațiile citate în aceste articole de presă, reclamanta nu a susținut că D.Ș. ar fi încheiat contracte și ar fi câștigat sume substanțiale de bani de la companiile energetice situate în județul pe care l-ar reprezenta ulterior în Parlament. A susținut doar că D.Ș. a obținut aceste sume de la companiile energetice situate în județul reprezentat în Parlament de către V.P. într-un moment în care V.P. era atât senior partener al casei de avocatură „[D.]Ș. și asociații”, cât și parlamentar. Totodată, nu s-a susținut în articolele din 8 septembrie 2009 că reclamanta a afirmat vreodată că D.Ș. ar fi cumulat calitatea de avocat cu cea de parlamentar.

52. Situația de fapt prezentată de reclamantă a arătat că V.P. a fost cel care a avut calitate cumulativă de avocat și de parlamentar, nu D.Ș. În opinia sa, a fost inexplicabil de ce instanța de apel a acceptat argumentul lui D.Ș. potrivit căruia aceasta l-a acuzat că „ar fi cumulat calitatea de avocat cu cea de parlamentar”.

53. Deși a arătat Curții de Casație că era necesar să se clarifice inexactitățile logice din hotărârea instanței de apel, nu s-a dat curs solicitării sale. Chiar presupunând că instanța de apel a comis o eroare atunci când a considerat 7 septembrie 2009 ca dată a afirmațiilor publice ale reclamantei și indiferent de care din articolele de presă au fost luate în considerare în sensul prezentei cauze sau dacă acestea conțineau sintagma „un caz clar de

corupție”, un fapt era clar: reclamanta nu s-a referit niciodată la D.Ș. în mod individual, ci a prezentat și criticat public o relație reciproc avantajoasă între D.Ș. și V.P. În opinia sa, cele două persoane s-au sprijinit reciproc într-un mod profitabil.

54. Deși afirmațiile publice ale reclamantei se refereau la relația dintre două persoane, numai D.Ș. a introdus acțiuni în justiție împotriva acesteia. Prin urmare, se poate presupune că, pentru V.P., aceleași afirmații nu erau nici false, nici de natură să cauzeze prejudicii care necesitau răspuns judiciar.

55. Reclamanta a susținut că libertatea sa de exprimare a fost încălcată întrucât a acționat cu bună-credință într-o chestiune de interes public, iar afirmațiile sale au avut o bază de fapt rezonabilă și suficientă. Afirmațiile sale din septembrie 2009 privind incompatibilitatea dintre profesia de avocat și calitatea de parlamentar nu au urmărit atacarea gratuită sau discreditarea lui D.Ș. Scopul observațiilor sale a fost de a prezenta noi exemple și argumente în sprijinul unui proiect de lege, pe care l-a susținut în mod constant de-a lungul anilor, ba chiar cu mult timp înainte de a face vreo referire la relația D.Ș.-V.P. A fost evident că afirmațiile sale au fost de interes public deoarece acestea au vizat pericole privind fondurile publice și chestiunile de bună guvernare.

56. Jurisprudența Curții invocată de instanțe și de Guvern în susținerea argumentelor proprii se referea la cauze în care afirmațiile în litigiu nu au avut nicio bază factuală ori au fost mult mai dure decât ale sale. Cu toate acestea, în cazul său, a existat o bază factuală suficientă pentru afirmațiile sale. Reclamanta a prezentat argumente, precum și dovezi relevante pentru a le susține în fața tuturor instanțelor. Cu toate acestea, instanțele de apel nu au luat în considerare elementele care dovedesc existența unei astfel de baze factuale rezonabile. În plus, în opinia sa, ultimele două instanțe judecătorești au fost nejustificat de severe – aproape ostile – față de ea, dar inexplicabil de indulgente față de D.Ș. Niciuna dintre instanțe nu a considerat că faptul că atât D.Ș. cât și V.P. ocupau funcții publice importante în momentul în care reclamanta și-a exprimat în mod public criticile cu privire la comportamentul lor le impunea obligația de a accepta verificarea atentă a fiecărui cuvânt și a fiecărei fapte atât de către jurnaliști, cât și de către publicul larg.

57. Reclamanta a susținut că hotărârile instanțelor de apel, în special afirmațiile acestora potrivit cărora libertatea de exprimare s-a oprit acolo unde au început drepturile constituționale privind demnitatea altora (a se vedea supra, pct. 18), conțineau argumente care sunt incompatibile cu jurisprudența Curții, în special în cazul politicianilor.

58. Reclamanta a contestat argumentele Guvernului, potrivit cărora ingerința în libertatea sa de exprimare ar fi fost proporțională cu scopul legitim urmărit. A susținut că sancțiunea pecuniară care i-a fost impusă și prejudiciul financiar suplimentar pe care l-a suferit din cauza afirmațiilor făcute în public cu bună-credință și pe baza faptelor, criticând influența și

relația de afaceri a doi politicieni și parlamentari, nu a fost doar disproporționată, ci și complet nejustificată și contrară jurisprudenței Curții.

(b) Guvernul

59. Guvernul a susținut că reclamanta nu era jurnalistă. În plus, atitudinea acesteia după ce a făcut afirmațiile în litigiu – a nominalizat persoanele la care s-a referit atunci când a fost întrebată de jurnaliști, nu a negat sau retractat niciodată afirmațiile, nu a contestat niciodată publicarea afirmațiilor sale în presă și nu a contestat niciodată faptul că presa a fost prezentă la școala de vară unde a făcut afirmațiile – a arătat în mod clar că a fost de acord cu publicarea afirmațiilor sale de către presă.

60. Guvernul a recunoscut că Decizia civilă a Curții de Apel din 3 octombrie 2011 (a se vedea supra, pct. 17-23) și Decizia din 7 noiembrie 2013 a Curții de Casație (a se vedea supra, pct. 31-38) ar putea fi considerate ca o ingerință în dreptul reclamantei la libertatea de exprimare. Cu toate acestea, ingerința a fost prevăzută de lege, și anume art. 998-999 din vechiul Cod civil (a se vedea supra, pct. 46). De asemenea, a urmărit un scop legitim, în special protecția dreptului la reputație al reclamantului.

61. Guvernul a susținut că autoritățile naționale nu și-au depășit marja de apreciere atunci când au considerat că ingerința în drepturile reclamantei a fost justificată de o nevoie socială imperioasă. Afirmațiile sale au depășit limitele criticilor acceptabile cu privire la o persoană care ocupă o funcție publică.

62. Deși dezbateră politică era caracterizată de o anumită ferocitate, libertatea de exprimare are limite care ar fi încălcate în circumstanțe în care s-au făcut afirmații calomnioase nejustificate. În prezenta cauză, reclamanta a depășit simpla speculație și ironie și l-a acuzat pe D.Ș. de fapte de corupție înfățișându-l cu oarecare certitudine ca fiind un tânăr parlamentar care câștigase o avere prin semnarea de contracte cu societăți de stat. În plus, reclamanta a susținut că afirmațiile sale au fost justificate de articole de presă anterioare, care au transmis aceleași informații.

63. Presupunând că afirmațiile reclamantei ar putea fi considerate ca încadrându-se într-o dezbatere publică de interes general, art. 10 nu garantează dreptul la libertatea de exprimare fără limite, chiar și în legătură cu chestiuni de interes public. În astfel de circumstanțe, partea care comunică asemenea informații trebuia să acționeze cu bună-credință pentru a transmite informații exacte și credibile.

64. Reclamanta a făcut afirmațiile respective în cursul unei prezentări pe care ar fi putut să o pregătească cu ceva timp înainte și a răspuns fără echivoc la întrebările jurnaliștilor cu privire la identitatea celor doi parlamentari în discuție. În plus, afirmațiile anterioare făcute de jurnaliști în articole de presă anterioare referitoare la același subiect nu au fost analizate de o instanță. În consecință, reclamanta nu ar fi trebuit să prezinte informațiile în discuție ca pe un fapt dovedit, doar bazându-se pe presupusa bună-credință a jurnaliștilor

și pe faptul că aceștia nu ar fi publicat asemenea informații fără o bază factuală rezonabilă.

65. Invocând jurisprudența relevantă a Curții, instanțele naționale au examinat situația de fapt luând în considerare, de asemenea, documentele prezentate de reclamantul recurent în susținerea pretențiilor sale. Instanțele de apel au concluzionat că faptele imputate lui D.Ș. nu au fost adevărate. Acestea au considerat că, în lipsa unei baze factuale reale și solide care să susțină pretențiile reclamantei, afirmațiile sale au depășit limitele criticilor acceptabile cu privire la o chestiune de interes public, deoarece sugestia privind faptele de corupție a fost făcută de o persoană cunoscută public, care era respectată de colegii ei și de public.

66. Guvernul a recunoscut că suma acordată lui D.Ș. de către instanțe cu titlu de daune morale (aproximativ 2.300 EUR – a se vedea supra, pct. 17) a fost una substanțială. Cu toate acestea, a considerat că aceasta nu a fost însă excesivă. Reclamanta nu a contestat în fața instanței de recurs suma acordată de instanța de apel lui D.Ș. cu titlu de daune morale. Instanțele au efectuat un exercițiu de punere în balanță a intereselor concurente în discuție, iar concluziile acestora nu au fost arbitrare, având în vedere circumstanțele cauzei.

67. Motivele reținute de instanța de fond în susținerea hotărârii sale (a se vedea supra, pct. 10-14) nu se deosebeau în mod substanțial de cele ale instanțelor de apel. Soluția diferită pronunțată în cauză de instanța de fond a fost rezultatul exclusiv al marjei de apreciere a acestei instanțe în raport cu situația de fapt. Și instanța de fond a perceput afirmațiile reclamantei ca fiind de natură să prejudicieze reputația lui D.Ș., chiar dacă, în cele din urmă, s-a pronunțat în favoarea reclamantei. Spre deosebire de instanța de fond, instanțele de apel nu au făcut decât să acorde mai multă importanță argumentelor lui D.Ș. referitoare la statutul său social și la impactul pe care opiniile reclamantei l-ar fi putut avea asupra publicului larg, având în vedere poziția sa de fost ministru al justiției.

68. Invocând jurisprudența Curții privind afirmațiile cu un potențial impact similar asupra reputației altora, Guvernul a susținut că reclamanta și-a formulat afirmațiile cu intenția de a pune la îndoială onestitatea și reputația lui D.Ș. În circumstanțele în care reclamanta avusese intenția de a alerta publicul cu privire la posibile nereguli și de a-l acuza direct pe D.Ș., aceasta avusese datoria de a oferi o bază factuală suficientă în sprijinul afirmațiilor sale. Chiar și în ipoteza că afirmațiile reclamantei ar putea fi considerate ca o măsură de promovare a unui proiect de lege, acestea au depășit totuși limitele criticii acceptabile, deoarece echivalau cu acuzarea unei persoane de o infracțiune pentru care nu a fost cercetată penal sau condamnată.

2. Motivarea Curții

69. Curtea este de acord cu Guvernul că Decizia civilă a Curții de Apel din 3 octombrie 2011 (a se vedea supra, pct. 17-23) și Decizia din 7 noiembrie

2013 a Curții de Casație (a se vedea supra, pct. 31-38) constituiau o „ingerință” în dreptul reclamantei la libertatea de exprimare (a se vedea supra, pct. 60).

70. Curtea constată, de asemenea, că ingerința criticată era prevăzută de lege, respectiv de art. 998-999 din Codul civil în vigoare la momentul respectiv (a se vedea supra, pct. 9 și 46), și a urmărit scopul legitim menționat la art. 10 § 2 din Convenție, și anume „protejarea reputației sau a drepturilor altora”.

71. Rămâne de stabilit, prin urmare, dacă ingerința a fost „necesară într-o societate democratică”.

(a) Principii generale privind necesitatea într-o societate democratică

72. În acest sens, Curtea amintește că libertatea de exprimare constituie una dintre bazele esențiale ale unei societăți democratice și una dintre condițiile de bază pentru progresul acesteia și pentru autorealizarea fiecărei persoane. Sub rezerva alin. 2 al art. 10, aceasta se aplică nu doar „informațiilor” sau „ideilor” care sunt primite favorabil ori sunt considerate inofensive sau tratate cu indiferență, ci și celor care offensează, șochează sau deranjează. Acestea reprezintă cerințele pluralismului, toleranței și ale unei mentalități deschise, fără de care nu există o „societate democratică”. Astfel cum se prevede la art. 10, această libertate este supusă unor excepții, care necesită totuși o interpretare strictă, iar necesitatea de a o restrânge trebuie să fie stabilită în mod convingător [a se vedea, printre alte autorități, *Perna împotriva Italiei* (MC), nr. 48898/99, pct. 39 lit. a), CEDO 2003-V; și *Paraskevopoulos împotriva Greciei*, nr. 64184/11, pct. 29, 28 iunie 2018].

73. Pentru a verifica dacă ingerința era o măsură „necesară într-o societate democratică”, Curtea trebuie să stabilească dacă aceasta a corespuns unei „nevoi sociale imperioase”. Statele contractante beneficiază de o anumită marjă de apreciere atunci când stabilesc dacă există o astfel de nevoie, dar aceasta merge mână în mână cu un control european, în ceea ce privește atât legislația, cât și hotărârile care o aplică, inclusiv cele pronunțate de o instanță independentă. Prin urmare, Curtea este împuternicită să se pronunțe printr-o hotărâre definitivă asupra chestiunii dacă o „restrângere” poate fi reconciliată cu libertatea de exprimare protejată de art. 10 (a se vedea, de exemplu, *Tuşalp împotriva Turciei*, nr. 32131/08 și 41617/08, pct. 41, 21 februarie 2012; și *Paraskevopoulos*, citată anterior, pct. 30).

74. În exercitarea jurisdicției sale de control, Curtea nu are sarcina de a înlocui autoritățile naționale competente, ci mai degrabă de a examina, în temeiul art. 10, hotărârile pronunțate de acestea în temeiul puterii lor de apreciere. În special, Curtea trebuie să stabilească dacă motivele invocate de autoritățile naționale pentru a justifica ingerința au fost „relevante și suficiente” și dacă măsura luată a fost „proporțională cu scopurile legitime urmărite”. Procedând astfel, Curtea trebuie să se asigure că autoritățile naționale au aplicat norme care erau conforme cu principiile prevăzute de

art. 10 și, în plus, că s-au bazat pe o evaluare satisfăcătoare a faptelor relevante [a se vedea *Lindon, Otchakovsky-Laurens și July împotriva Franței* (MC), nr. 21279/01 și 36448/01, pct. 45, CEDO 2007-IV; și *Frisk și Jensen împotriva Danemarcei*, nr. 19657/12, pct. 51, 5 decembrie 2017].

75. În acest sens, Curtea amintește că, pentru a evalua justificarea unei afirmații criticate, trebuie făcută distincție între fapte și judecăți de valoare. În vreme ce existența unor fapte poate fi demonstrată, veridicitatea judecăților de valoare nu poate fi dovedită. Cerința de a dovedi veridicitatea unei judecăți de valoare este imposibil de îndeplinit și încalcă însăși libertatea de opinie, care este o parte fundamentală a dreptului garantat de art. 10. Problema clasificării unei afirmații ca fapt sau ca judecată de valoare ține, în primul rând, de marja de apreciere a autorităților naționale, în special a instanțelor naționale. Totuși, chiar și în cazul în care o afirmație constituie o judecată de valoare, trebuie să existe o bază factuală suficientă pentru a o justifica, în caz contrar fiind considerată excesivă [a se vedea *Pedersen și Baadsgaard împotriva Danemarcei* (MC), nr. 49017/99, pct. 76, CEDO 2004-XI; *Makraduli împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei*, nr. 64659/09 și 24133/09, pct. 62, 19 iulie 2018; și *Paraskevopoulos*, citată anterior, pct. 32]. În exercitarea jurisdicției sale de control, Curtea trebuie să analizeze ingerința în litigiu prin prisma cauzei în ansamblu, inclusiv statutul reclamantului și cel al pârâtului în cadrul procedurii interne, conținutul observațiilor critice imputate reclamantului, precum și contextul și modul în care acestea au fost făcute publice (a se vedea *Lykin împotriva Ucrainei*, nr. 19382/08, pct. 25, 12 ianuarie 2017; și *Makraduli*, citată anterior, pct. 62), având în vedere faptul că afirmațiile referitoare la chestiuni de interes public pot, din acest motiv, să constituie mai degrabă judecăți de valoare decât fapte (a se vedea *Makraduli*, citată anterior, pct. 62) și faptul că unui reclamant implicat în mod clar într-o dezbatere publică cu privire la o chestiune importantă îi incumbă o sarcină a probei care se limitează la obligația de diligență, întrucât în astfel de circumstanțe o obligație de a proba fapte ar putea să îl/o priveze de protecția conferită de art. 10 (a se vedea *Makraduli*, citată anterior, pct. 75, cu trimiterile de acolo).

76. Atunci când trebuie să examineze dacă este necesară o ingerință într-o societate democratică în interesele „protecției reputației sau a drepturilor altora”, Curtea poate fi obligată să verifice dacă autoritățile naționale au asigurat un echilibru corect în protejarea a două valori garantate de Convenție care pot intra în conflict una cu cealaltă în anumite cazuri, și anume, pe de o parte, libertatea de exprimare protejată de art. 10, iar pe de altă parte, dreptul la respectarea vieții private consacrat de art. 8 [a se vedea *Axel Springer AG împotriva Germaniei* (MC), nr. 39954/08, pct. 84, 7 februarie 2012]. Cu toate acestea, ca să se aplice art. 8, un atac la adresa reputației unei persoane trebuie să atingă un anumit nivel de gravitate și să fi fost săvârșit într-un mod cauzator de prejudicii exercitării personale a dreptului la respectarea vieții private [a

se vedea *Axel Springer AG*, citată anterior, pct. 83; și *Bédat împotriva Elveției* (MC), nr. 56925/08, pct. 72, CEDO 2016].

77. În cazul în care dreptul la libertatea de exprimare este pus în balanță cu dreptul la respectarea vieții private, criteriile relevante prevăzute în jurisprudența Curții includ: (a) contribuția la o dezbatere de interes general; (b) notorietatea persoanei vizate și obiectul relatării; (c) comportamentul anterior al persoanei în cauză; (d) modalitatea de obținere a informațiilor și veridicitatea acestora; (e) conținutul, forma și consecințele relatării; și (f) gravitatea sancțiunii aplicate [a se vedea *Von Hannover (nr. 2)* (MC), nr. 40660/08 și 60641/08, pct. 108-113, CEDO 2012; *Axel Springer AG*, citată anterior, pct. 89-95, *Satakunnan Markkinapörssi Oy și Satamedia Oy împotriva Finlandei* (MC), nr. 931/13, pct. 165-166, CEDO 2017 (extrase); și *Falzon împotriva Maltei*, nr. 45791/13, pct. 55, 20 martie 2018].

78. În ceea ce privește, în special, protecția drepturilor politicianilor, Curtea a reținut că, deși libertatea de exprimare este importantă pentru toată lumea, aceasta este deosebit de importantă pentru reprezentanții aleși ai poporului. Aceștia reprezintă electoratul, atrag atenția asupra grijilor acestuia și le apără interesele. În consecință, ingerințele în libertatea lor de exprimare necesită un control cât mai atent din partea Curții (a se vedea *Castells împotriva Spaniei*, 23 aprilie 1992, pct. 42, seria A nr. 236; *Lombardo și alții împotriva Maltei*, nr. 7333/06, pct. 53, 24 aprilie 2007; și *Lewandowska-Malec împotriva Poloniei*, nr. 39660/07, pct. 60, 18 septembrie 2012).

79. Curtea a reținut, de asemenea, că trebuie făcută distincție între persoanele particulare și persoanele care acționează într-un context public, în calitate de oameni politici sau persoane publice. În consecință, deși o persoană particulară necunoscută publicului poate pretinde o protecție specială a dreptului său la viață privată, nu același lucru este valabil și în cazul persoanelor publice pentru care limitele observațiilor critice sunt mai largi, deoarece acestea sunt în mod inevitabil și cu bună știință expuse controlului public și, prin urmare, trebuie să manifeste un grad mai mare de toleranță [a se vedea *Milisavljević împotriva Serbiei*, nr. 50123/06, pct. 34, 4 aprilie 2017; și *Prunea împotriva României*, nr. 47881/11, pct. 30, 8 ianuarie 2019). Un politician are cu siguranță dreptul la protecția reputației, chiar și atunci când nu acționează în calitate de persoană particulară, dar, în astfel de cazuri, cerințele acestei protecții trebuie puse în balanță cu interesele dezbaterii deschise a chestiunilor politice (a se vedea, printre alte autorități, *Lykin*, citată anterior, pct. 26).

80. Curtea a reținut, de asemenea, că art. 10 din Convenție nu garantează totuși libertate de exprimare totală și nelimitată, nici măcar în ceea ce privește relatările mediatice privind aspecte de interes public deosebit. În conformitate cu alin. (2) al acestui articol, exercitarea acestei libertăți comportă „îndatoriri și responsabilități”, care pot căpăta importanță atunci când apare problema atacării reputației unor persoane particulare și a încălcării „drepturilor altora”. Astfel, informațiile transmise cu privire la probleme de interes general se

supun condiției ca aceștia să acționeze cu bună-credință pentru a furniza informații exacte și credibile (a se vedea *Barata Monteiro da Costa Nogueira și Patrício Pereira împotriva Portugaliei*, nr. 4035/08, pct. 31, 11 ianuarie 2011, cu trimiterile de acolo; și *Kurski împotriva Poloniei*, nr. 26115/10, pct. 56, 5 iulie 2016).

81. În final, Curtea amintește că, atunci când autoritățile naționale au pus în balanță libertatea de exprimare și dreptul la viață privată în conformitate cu criteriile enunțate în jurisprudența Curții, sunt necesare motive întemeiate pentru a înlocui opinia instanțelor naționale cu cea proprie (a se vedea *Von Hannover*, citată anterior, pct. 107; *Axel Springer AG*, citată anterior, pct. 88; și *Frisk și Jensen împotriva Danemarcei*, citată anterior, pct. 54).

(b) Aplicarea acestor principii în prezenta cauză

82. Revenind la circumstanțele prezentei cauze, Curtea constată de la bun început că reclamanta a susținut că nu era clar dacă instanțele naționale și-au limitat analiza la afirmațiile sale din 6 septembrie 2009, care au fost publicate în presă la 7 septembrie sau, mai degrabă, la afirmațiile sale din 7 septembrie 2009, care au fost publicate în presă la 8 septembrie. În plus, aceasta pare să susțină că instanțele naționale au omis să analizeze argumentele sale privind neconcordanțele din articolele de presă din 7 și 8 septembrie 2009 referitoare la conținutul real al afirmațiilor sale. Reclamanta a considerat că era importantă clarificarea acestei chestiuni, având în vedere că afirmațiile sale și articolele de presă în discuție aveau un conținut și o semnificație diferite (a se vedea supra, pct. 50-53).

83. Curtea constată că reclamanta însăși era de părere că instanțele nu au luat în considerare în analiza proprie articolele de presă din 8 septembrie 2009 (a se vedea supra, pct. 50). În plus, D.Ș. pare să se fi raportat la articolele de presă din 7 septembrie 2009 atunci când a introdus acțiunea în răspundere civilă delictuală împotriva acesteia (a se vedea supra, pct. 9). Pe de altă parte, susținerile reclamantei în fața instanței de apel (a se vedea supra, pct. 16) citite în contextul conținutului real al articolelor de presă propriu-zise (a se vedea supra, pct. 7, 8 și 44) par să sugereze că articolele de presă au vizat afirmațiile făcute de reclamantă la date diferite. În aceste condiții, chiar dacă este adevărat că instanțele de apel au considerat că data afirmațiilor reclamantei criticate de D.Ș. a fost 7 septembrie 2009 (a se vedea supra, pct. 18 și 32), în opinia Curții, informațiile aflate la dosar sugerează că aceasta a fost o simplă eroare materială din partea instanțelor, întrucât acțiunea în justiție introdusă de D.Ș. și aprecierea instanțelor naționale se refereau în fapt la afirmațiile acesteia din 6 septembrie 2009, care au fost relatate de presă în ziua următoare (a se vedea supra, pct. 7-8). De asemenea, având în vedere susținerile reclamantei în fața instanțelor de apel și conținutul diferitelor articole de presă cu privire la datele reale ale afirmațiilor reclamantei, Curtea nu acordă o importanță semnificativă faptului că instanțele naționale nu au examinat în mod expres argumentele acesteia privind neconcordanțele dintre

articolele de presă din 7 și 8 septembrie 2009 cu privire la conținutul real al afirmațiilor sale.

84. Curtea constată, de asemenea, că, în momentul în care a făcut afirmațiile criticate, reclamanta era politician, membru al partidului politic PDL și europarlamentar (a se vedea supra, pct. 5). Afirmațiile sale îl vizau atât pe D.Ș., cât și pe V.P., doi politicieni care erau membri ai unui partid politic diferit și membri aleși în Parlamentul României. Afirmațiile au fost făcute la o școală de vară organizată de PDL și au fost relatate în articole de presă publicate în ziare naționale. Chiar dacă afirmațiile reale ale reclamantei citate de presă nu au inclus nici un nume, aceasta nu a contestat articolele de presă în care i-a nominalizat ulterior pe D.Ș. și V.P. ca fiind persoanele la care s-a referit. De asemenea, în dosarul cauzei nu există niciun indiciu că reclamanta nu a știut că membrii presei sunt prezenți la școala de vară organizată de PDL sau că nu ar fi putut anticipa că orice afirmație pe care o făcea cu această ocazie va fi relatată în presă.

85. Afirmațiile reclamantei se refereau la unele acțiuni ale lui D.Ș. pe care le considera „fapta tipică de corupție prin influență politică” (a se vedea supra, pct. 7 și 8). Afirmațiile reclamantei erau capabile nu numai să păteze reputația lui D.Ș., ci și să îi cauzeze prejudicii grave atât în mediul său profesional, cât și în cel social. În consecință, acuzațiile aduse lui D.Ș. au atins nivelul de gravitate necesar pentru a putea prejudicia drepturile sale în temeiul art. 8 din Convenție (a se vedea jurisprudența citată la pct. 76 supra). Prin urmare, Curtea trebuie să verifice dacă autoritățile naționale au asigurat un echilibru corect între cele două valori garantate de Convenție, și anume, pe de o parte, libertatea de exprimare a reclamantei protejată de art. 10 și, pe de altă parte, dreptul lui D.Ș. la respectarea reputației sale în temeiul art. 8 (a se vedea *Axel Springer AG*, citată anterior, pct. 84).

86. Curtea observă că instanțele naționale au părut să accepte că criticile formulate în afirmațiile reclamantei nu erau îndreptate împotriva activităților private ale lui D.Ș., ci mai degrabă împotriva atitudinii sale în calitate de politician, respectiv de parlamentar (a se vedea supra, pct. 20 și 32). Pe baza probelor aflate la dosar, Curtea nu vede niciun motiv să rețină contrariul. Ca atare, atitudinea acestuia în această calitate era în mod clar una de preocupare legitimă față de publicul larg. În această privință, Curtea a statuat deja că modul în care un funcționar ales la nivel local își exercită atribuțiile și chestiunile legate de integritatea sa personală sunt aspecte de interes general pentru comunitate (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Sokolowski împotriva Poloniei*, nr. 75955/01, pct. 45, 29 martie 2005; *Kwiecień împotriva Poloniei*, nr. 51744/99, pct. 51, 9 ianuarie 2007; și *Paraskevopoulos*, citată anterior, pct. 36) și că, în temeiul art. 10 § 2 din Convenție, există un domeniu de aplicare redus pentru restrângeri ale discursului politic sau ale dezbatelor privind chestiuni de interes public [a se vedea, printre alte autorități, *Sürek împotriva Turciei* (nr. 1) (MC), nr. 26682/95, pct. 61, CEDO 1999IV; și *Instytut Ekonomichnykh Reform, TOV împotriva Ucrainei*, nr. 61561/08,

pct. 44, 2 iunie 2016]. În opinia Curții, considerațiile menționate anterior au aceeași valabilitate în privința funcționarilor aleși la nivel național, cum era D.Ș.

87. În consecință, autoritățile au avut o marjă de apreciere deosebit de restrânsă la evaluarea necesității unei ingerințe în libertatea de exprimare a reclamantei [a se vedea, de exemplu, *Morice împotriva Franței* (MC), nr. 29369/10, pct. 125, 23 aprilie 2015; și *Instytut Ekonomichnykh Reform, TOV*, citată anterior, pct. 50].

88. În ceea ce privește conținutul afirmațiilor în litigiu, Curtea observă că, deși instanța de fond a considerat afirmațiile reclamantei ca fiind simple insinuări – sugestii subtextuale subînțelese care ar putea fi interpretate greșit de diferite persoane (a se vedea supra, pct. 12) –, instanțele de apel au considerat că reclamanta a afirmat o faptă neadevărată cu privire la D.Ș., și anume că a comis o faptă de corupție în calitatea sa cumulativă de avocat și de parlamentar (a se vedea supra, pct. 18 și 32). Curtea constată că instanțele naționale sunt, în principiu, mai în măsură decât o instanță internațională să aprecieze intenția din spatele frazelor și afirmațiilor în litigiu și, în special, să judece modul în care publicul larg le-ar interpreta și ar reacționa la ele (a se vedea, *mutatis mutandis*, cu privire la o plângere formulată în temeiul art. 8 din Convenție pentru o presupusă încălcare a dreptului la reputație, *Jalbă împotriva României*, nr. 43912/10, pct. 33, 18 februarie 2014). Cu toate acestea, Curtea constată că instanțele de apel nu au prezentat motive convingătoare pentru concluzia lor privind natura afirmațiilor în cauză. Având în vedere sfera limitată a raționamentului lor în această privință, Curtea nu este convinsă de abordarea acestora și nu poate împărtăși concluzia acestora pentru următoarele motive (a se vedea, de exemplu și *mutatis mutandis*, *Instytut Ekonomichnykh Reform, TOV*, citată anterior, pct. 52-53).

89. Având în vedere conținutul afirmațiilor reclamantei, explicația inclusă în articolele de presă relevante și constatările contradictorii ale instanțelor naționale care au examinat chestiunea, Curtea este de părere că observațiile reclamantei conțin o combinație de judecăți de valoare și fapte. Este convinsă că scopul afirmațiilor sale a fost de a folosi exemplul de conduită specifică lui D.Ș. și V.P., pe care ea l-a considerat ca echivalent cu „fapta tipică de corupție prin influență politică”, în contextul conceptului mai larg de conflict de interese ca sprijin pentru o idee pe care a promovat-o în mod constant, și anume adoptarea unei legi care să declare incompatibile calitatea de avocat și cea de parlamentar. Prin urmare, se pune întrebarea dacă se poate stabili o bază factuală suficient de exactă și de fiabilă, proporțională cu natura și nivelul afirmațiilor și acuzațiilor reclamantei (a se vedea *Reznik împotriva Rusiei*, nr. 4977/05, pct. 46, 4 aprilie 2013); și *Rungainis împotriva Letoniei*, nr. 40597/08, pct. 63, 14 iunie 2018).

90. Curtea admite că unele dintre afirmațiile reclamantei, precum cele referitoare la atitudinea specifică a lui D.Ș. – și anume pretinsa semnare a unor contracte foarte profitabile cu societăți de stat situate în județul pe care

îl reprezenta în Parlament – ar putea fi considerate ca neavând o bază factuală suficientă. Ca și Curtea de Apel (a se vedea supra, pct. 22), Curtea constată că niciuna dintre informațiile invocate de reclamantă în susținerile sale – indiferent dacă a obținut-o din articole de presă, din rapoartele de anchetă sau din declarațiile de avere ale lui V.P. menționate de aceasta (a se vedea supra, pct. 28) – nu sugerează că D.Ș. sau casa de avocatură înființată de acesta a semnat contracte cu societăți de stat situate în județul respectiv într-un moment în care acesta era, cumulativ, avocat și parlamentar.

91. Cu toate acestea, Curtea nu poate ignora faptul că afirmațiile și acuzațiile reclamantei erau de natură colectivă, se refereau atât la D.Ș., cât și la V.P., și urmăreau doar să exemplifice un sistem de corupție politică ce consta într-o atribuire de contracte de consultanță juridică de către societăți de stat, mai degrabă decât să îi acuze pe D.Ș. și V.P. de reală corupție. În plus, informațiile disponibile sugerau că V.P. a fost atât parlamentar, cât și asociat al casei de avocatură fondate de D.Ș. într-un moment în care casa de avocatură a semnat contracte substanțiale de consultanță juridică cu societăți de stat situate în județul reprezentat în Parlament de V.P. (a se vedea supra, pct. 41 și 43).

92. În acest context, Curtea consideră că acuzațiile reclamantei și, în special, expresiile utilizate, deși poate nepotrivit de dure, ar putea fi considerate polemice, implicând un anumit grad de exagerare.

93. Curtea amintește că persoanelor care participă la o dezbatere publică cu privire la o chestiune de interes general le este permis să recurgă la un anumit grad de exagerare sau chiar provocare sau, cu alte cuvinte, să facă afirmații oarecum excesive (a se vedea *Do Carmo de Portugal e Castro Câmara împotriva Portugaliei*, nr. 53139/11, pct. 43, 4 octombrie 2016).

94. În aceste condiții, având în vedere calitatea reclamantei și a lui D.Ș. de politicieni și reprezentanți aleși ai poporului, natura colectivă a afirmațiilor și acuzațiilor reclamantei, contextul general reflectat de articolele de presă, și anume acela de a promova necesitatea unei legi care să prevadă incompatibilitatea dintre profesia de avocat și funcția de parlamentar, precum și existența cel puțin a unui anumit context factual al afirmațiilor sale și al acuzațiilor luate împreună, Curtea consideră că observațiile reclamantei nu constituie un nefericit atac personal gratuit la adresa lui D.Ș.

95. Curtea amintește în acest sens că este întotdeauna necesar să se țină seama de faptul că insultele politice se răspândesc adesea în sfera personală; acestea sunt pericolele politicii și dezbaterii libere a ideilor, care sunt garanțiile unei societăți democratice (a se vedea, printre cele mai recente autorități, *Lykin*, citată anterior, pct. 29).

96. În final, Curtea constată că reclamanta a fost obligată să îi plătească lui D.Ș. daune în valoare de 2.300 EUR și să publice, pe propria cheltuială, hotărârea instanței de recurs în cinci ziare naționale, inclusiv primele trei ziare ca difuzare la nivel național (a se vedea supra, pct. 17). Reiterând opinia sa cu privire la efectul de descurajare pe care teama de sancțiuni îl poate avea

asupra exercitării libertății de exprimare [a se vedea, de exemplu, *Wille împotriva Liechtensteinului* (MC), nr. 28396/95, pct. 50, CEDO 1999-VII; *Nikula împotriva Finlandei*, nr. 31611/96, pct. 54, CEDO 2002-II; și *Elci și alții împotriva Turciei*, nr. 23145/93 și 25091/94, pct. 714, 13 noiembrie 2003) și chiar dacă reclamanta nu a demonstrat dacă pentru ea ar fi sau nu un efort financiar să plătească sumele pe care a fost obligată să le plătească pentru a se conforma hotărârii instanței de recurs, Curtea este de părere că, în aceste condiții, sancțiunea aplicată ar putea avea un efect descurajator asupra exercitării dreptului său la libertatea de exprimare (a se vedea, de exemplu, *Lombardo și alții*, citată anterior, pct. 61; și *Ghiulfer Predescu împotriva României*, nr. 29751/09, pct. 61, 27 iunie 2017).

97. Având în vedere considerațiile de mai sus – deficiențele motivării instanțelor de apel când au examinat cauza (a se vedea supra, pct. 83 și 88) și aparenta omisiune a instanțelor menționate de a analiza consecințele pe care le-ar fi putut avea posibila încadrare a afirmațiilor reclamantei ca fiind de natură colectivă în contextul general în care acestea au fost făcute (a se vedea supra, pct. 91-94), luate împreună cu efectul de descurajare al sancțiunii aplicate reclamantei asupra libertății de exprimare (a se vedea supra, pct. 96) – Curtea constată că instanțele naționale nu au asigurat un echilibru just între interesele relevante și nu au demonstrat nevoia socială imperioasă a punerii protecției reputației lui D.Ș., protejate prin art. 8 din Convenție, mai presus de dreptul reclamantei la libertate de exprimare în temeiul art. 10 din Convenție. Prin urmare, Curtea concluzionează că ingerința în dreptul reclamantei la libertatea de exprimare nu a fost „necesară într-o societate democratică”.

98. Prin urmare, a fost încălcat art. 10 din Convenție.

II. CU PRIVIRE LA APLICAREA ART. 41 DIN CONVENȚIE

99. Art. 41 din Convenție prevede:

„Dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a protocoalelor sale și dacă dreptul intern al înaltei părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă.”

A. Prejudiciu

100. Reclamanta a solicitat 4.600 euro (EUR) cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul material. Pretenția sa includea 10.000 lei românești (RON – echivalentul a aproximativ 2.300 EUR), reprezentând suma pe care a fost obligată să o plătească lui D.Ș. de instanțele naționale cu titlu de daune morale, și 9.899 lei (echivalentul a 2.205 EUR), reprezentând suma totală plătită de ea pentru publicarea hotărârii judecătorești în primele trei ziare ca difuzare la nivel național. A prezentat copii după ordinele de plată și documentele care atestă plata sumelor solicitate.

101. Reclamanta a solicitat, de asemenea, 30.000 EUR cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul moral cauzat de suferința psihică cu care s-a confruntat ca urmare a atacului public la care a fost expusă de D.Ș. ulterior sancțiunii aplicate de instanțele naționale.

102. Guvernul nu a contestat existența unei legături clare între sancțiunea aplicată reclamantei și sumele plătite lui D.Ș. și primelor trei ziare ca difuzare la nivel național. Dar a susținut că suma totală plătită de reclamantă în RON se ridicase la numai 4.503 EUR, având în vedere cursul de schimb valutar la datele la care reclamanta efectuase în concret plățile. În consecință, acesta a solicitat Curții să îi acorde reclamantei numai sumele pe care le-a plătit în mod concret și necesar.

103. În ceea ce privește pretenția reclamantei privind prejudiciul moral, Guvernul a susținut că nu există nicio legătură de cauzalitate între presupusa încălcare a drepturilor sale și prejudiciul pretins, inclusiv în ceea ce privește pretinsul atac public la adresa sa din partea lui D.Ș. În orice caz, pretenția reclamantei era excesivă, iar eventuala constatare a unei încălcări ar constitui o reparație echitabilă suficientă în cazul său.

104. Curtea ia act de recunoașterea implicită de către Guvern a unei legături clare între sancțiunea aplicată reclamantei și sumele plătite de aceasta lui D.Ș. și primelor trei ziare ca difuzare la nivel național. De asemenea, constată că, în conformitate cu cursurile de schimb valutar disponibile public pentru datele la care reclamanta a efectuat în concret plățile respective, s-ar părea că echivalentul în euro al acestor plăți era de 4.505. Prin urmare, Curtea îi acordă reclamantei 4.505 EUR, plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit, pentru prejudiciul material.

105. În ceea ce privește pretenția reclamantei privind prejudiciul moral, Curtea consideră că simpla constatare a unei încălcări de către Curte nu este suficientă pentru a despăgubi reclamanta pentru sentimentul de nedreptate și frustrare pe care trebuie să îl fi simțit ca urmare a sancțiunii care i-a fost aplicată. Pronunțându-se în echitate, Curtea acordă reclamantei 2.000 EUR, plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit, pentru prejudiciul moral.

B. Cheltuieli de judecată

106. Reclamanta a solicitat, de asemenea, suma de 5.160 EUR pentru cheltuielile de judecată ocazionate de procedura în fața Curții, respectiv onorariul avocatului, dorind ca aceasta să fie plătită direct reprezentantului său. Aceasta a prezentat un contract pe care l-a încheiat cu avocatul său cu privire la tariful orar perceput de avocat, precum și o defalcare a numărului de ore lucrate de avocat în această cauză, în valoare totală de 6.120 EUR.

107. Guvernul a susținut că Curtea ar trebui să acorde reclamantei doar o sumă care corespundea cheltuielilor sale concrete, care au fost dovedite și suportate în mod necesar.

108. Conform jurisprudenței Curții, un reclamant are dreptul la rambursarea cheltuielilor de judecată numai în măsura în care se stabilește caracterul lor real și necesar, precum și caracterul rezonabil al cuantumului acestora. În prezenta cauză, având în vedere suma solicitată efectiv de reclamantă pentru cheltuielile de judecată, documentele aflate la dispoziția sa, complexitatea chestiunilor discutate, precum și criteriile de mai sus, Curtea consideră rezonabil să acorde reclamantei suma de 3.000 EUR pentru onorariul avocatului, plus orice sumă ce poate fi datorată de reclamantă cu titlu de impozit, pentru cheltuielile de judecată. Această sumă se va plăti direct în contul bancar al reprezentantului reclamantei [a se vedea, *mutatis mutandis*, *Khlaifia și alții împotriva Italiei* (MC), nr. 16483/12, pct. 288, CEDO 2016 (extrase)].

C. Dobânzi moratorii

109. Curtea consideră necesar ca rata dobânzilor moratorii să se întemeieze pe rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, majorată cu trei puncte procentuale.

PENTRU ACESTE MOTIVE, CURTEA

1. *Declară*, în unanimitate, cererea admisibilă;
2. *Hotărăște*, cu cinci voturi la două, că a fost încălcat art. 10 din Convenție;
3. *Hotărăște*, cu cinci voturi la două,
 - (a) că statul pârât trebuie să plătească, în termen de trei luni de la data rămânării definitive a hotărârii, în conformitate cu art. 44 § 2 din Convenție, următoarele sume care trebuie convertite în moneda statului pârât la rata de schimb aplicabilă la data plății:
 - (i) reclamantei: 4.505 EUR (patru mii cinci sute cinci euro), plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit, pentru prejudiciul material;
 - (ii) reclamantei: 2.000 EUR (două mii de euro), plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit, pentru prejudiciul moral;
 - (iii) reprezentantului reclamantei: 3.000 EUR (trei mii de euro) pentru cheltuielile de judecată, plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit, care trebuie virată în contul bancar indicat de acesta;
 - (b) că, de la expirarea termenului menționat și până la efectuarea plății, aceste sume trebuie majorate cu o dobândă simplă, la o rată egală cu rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, aplicabilă pe parcursul acestei perioade și majorată cu trei puncte procentuale.

4. *Respinge*, în unanimitate, cererea de acordare a unei reparații echitabile pentru celelalte capete de cerere.

Redactată în limba engleză, apoi comunicată în scris, la 28 iulie 2020, în temeiul art. 77 § 2 și art. 77 § 3 din Regulamentul Curții.

Hasan Bakırcı
Grefier adjunct

Yonko Grozev
Președinte

În conformitate cu art. 45 § 2 din Convenție și art. 74 § 2 din Regulamentul Curții, la prezenta hotărâre sunt anexate următoarele opinii separate:

- a) opinia concordantă a judecătorului Wojtyczek;
- b) opinia disidentă a judecătorului Ranzoni, la care subscrie judecătorul Mourou-Vikström;
- c) opinia disidentă a judecătorului Mourou-Vikström.

Y.G.R.
H.B.

OPINIA CONCORDANTĂ A DOMNULUI JUDECĂTOR WOJTYCZEK

1. Deși am votat pentru dispozitivul prezentei hotărâri, aş dori totuşi să îmi exprim unele rezerve cu privire la procedura urmată şi, de asemenea, cu privire la anumite argumente din motivare.

2. Prezenta cauză a fost introdusă în legătură cu un litigiu între părţi particulare într-o situaţie de conflict între două drepturi din Convenţie, protejate prin art. 10 şi, respectiv, art. 8. Majoritatea explică pe bună dreptate (la pct. 85 din hotărâre) că:

„[...] acuzaţiile aduse lui D.Ş. au atins nivelul de gravitate necesar pentru a putea prejudicia drepturile sale în temeiul art. 8 din Convenţie (a se vedea jurisprudenţa citată la pct. 76 supra). Prin urmare, Curtea trebuie să verifice dacă autorităţile naţionale au asigurat un echilibru corect între cele două valori garantate de Convenţie, şi anume, pe de o parte, libertatea de exprimare a reclamantei protejată de art. 10 şi, pe de altă parte, dreptul lui D.Ş. la respectarea reputaţiei sale în temeiul art. 8 (a se vedea *Axel Springer AG*, citată anterior, pct. 84).”

Esenţa cauzei este, prin urmare, chestiunea dacă protecţia acordată de instanţele naţionale drepturilor referitoare la personalitate ale lui D.Ş. este compatibilă cu Convenţia. Nu există nicio îndoială că răspunsul la această întrebare are un impact direct asupra drepturilor din Convenţie, precum şi asupra celorlalte drepturi şi interese protejate de lege, ale tuturor părţilor la o cauză civilă introdusă la nivel naţional.

Constatarea unei încălcări a art. 10 în prezenta cauză înseamnă că protecţia acordată de instanţele naţionale lui D.Ş. a încălcat Convenţia şi că statul pârât trebuie să acorde despăgubiri pentru prejudiciul pe care această protecţie l-a cauzat reclamantei. Trebuie subliniat că prezenta hotărâre nu poate fi interpretată ca stabilind veridicitatea elementului descriptiv al afirmaţiilor reclamantei şi nici ca oferind legitimitate elementului lor de evaluare. Cu toate acestea, chiar şi cu această atenţionare şi chiar dacă procesul civil nu poate fi redeschis în urma unei hotărâri a Curţii Europene a Drepturilor Omului, prezenta hotărâre afectează poziţia lui D.Ş. faţă de reclamantă, precum şi percepţia publicului asupra litigiului în ansamblu. Tocmai în această percepţie se află miza reală a majorităţii proceselor pentru calomnie.

Justiţia procedurală impune ca toate persoanele care pot fi afectate în mod direct de o hotărâre să fie ascultate înainte de pronunţarea acestei hotărâri: *audiatur et altera pars* [a se vedea opiniile mele separate anexate la hotărârile pronunţate în cauzele *Bochan împotriva Ucrainei* (nr. 2) (MC), nr. 22251/08, 5 februarie 2015; şi *A şi B împotriva Croaţiei*, nr. 7144/15, 20 iunie 2019; a se vedea, de asemenea, P. Pastor Vilanova, „Third Parties Involved in International Litigation Proceedings. What Are the Challenges for the ECHR?” (Terţi implicaţi în litigii internaţionale. Care sunt provocările pentru CEDO?) în P. Pinto de Albuquerque şi K. Wojtyczek (ed.), *Judicial Power in a Globalized World, Liber Amicorum Vincent De Gaetano*, Springer 2019,

pag. 377-393]. Acest principiu ghidează jurisprudența Curții în materie de art. 6. Conform jurisprudenței consacrate, persoanele ale căror drepturi civile pot fi afectate direct de soluția pronunțată într-un proces au dreptul de a fi ascultate în cadrul procesului în fața instanței naționale competente [a se vedea, în special, următoarele hotărâri: *Le Compte, Van Leuven și De Meyere împotriva Belgiei*, nr. 6878/75 și 7238/75, 23 iunie 1981, pct. 47, seria A nr. 43; *Deumeland împotriva Germaniei*, nr. 9384/81, 29 mai 1986, pct. 77, seria A nr. 100; *Ruiz-Mateos împotriva Spaniei*, nr. 12952/87, 23 iunie 1993, pct. 63, seria A nr. 262; *Kakamoukas și alții împotriva Greciei* (MC), nr. 38311/02, pct. 32, 15 februarie 2008; *López Guió împotriva Slovaciei*, nr. 10280/12, pct. 102-106, 3 iunie 2014; *Topallaj împotriva Albaniei*, nr. 32913/03, pct. 68, 21 aprilie 2016; *Ezgeta împotriva Croației*, nr. 40562/12, pct. 33, 7 septembrie 2017; *Bursa Barosu Başkanlığı și alții împotriva Turciei*, nr. 25680/05, pct. 128, 19 iunie 2018; și *Sine Tsaggarakis A.E.E. împotriva Greciei*, nr. 17257/13, pct. 40, 23 mai 2019].

Normele fundamentale de justiție procedurală ar trebui să se aplice și în cadrul procedurilor în fața Curții. Din acest motiv, tuturor persoanelor care pot fi afectate direct de hotărâre ar trebui să li se permită să își susțină argumentele în fața Curții și, în special, să prezinte observații cu privire la fapte, dispozițiile legale care trebuie aplicate, precum și valorile și interesele care trebuie luate în considerare în procesul de punere în balanță a unor valori și interese contradictorii. Totuși, prezenta cauză a fost soluționată fără ascultarea lui D.Ș. Faptul că statul pârât a pledat în favoarea constatării neîncălării art. 10 atenuază într-o anumită măsură dezavantajul lui D.Ș., dar nu rezolvă problema. Memoriul acestuia ar fi putut aduce noi fapte, ar fi putut identifica alte valori sau interese aflate în joc sau ar fi putut aduce argumente în apărarea hotărârii naționale definitive care nu au fost prezentate nici de statul pârât, nici remarcate de Curte. Uneia dintre părțile implicate în litigiul intern i s-a permis să pledeze în fața Curții, în timp ce celeilalte – afectate în mod egal de hotărârea pronunțată în prezenta cauză – i s-a refuzat acest drept. Astfel, hotărârea pronunțată conține un viciu de procedură și nu poate fi considerată justă din punct de vedere procedural. Este cu adevărat posibil *să se verifice dacă autoritățile naționale au asigurat un echilibru corect între cele două valori garantate de Convenție* după audierea doar a uneia dintre părțile implicate?

În acest context, soluționarea prezentei cauze presupune mari dificultăți. Având în vedere necesitatea pronunțării unei hotărâri și luând în considerare toate probele strânse și alte materiale puse la dispoziția Curții, consider totuși că, în circumstanțele prezentei cauze – în pofida deficiențelor procedurale – argumentele pentru constatarea unei încălcări a art. 10 sunt mai puternice decât argumentele împotriva.

3. Motivarea cauzei invocă încă o dată distincția dintre „fapte” și „judecăți de valoare”. Utilitatea acestei distincții este totuși limitată în practică (a se vedea pct. 2 din opinia mea separată la hotărârea *Makraduli împotriva Fostei*

Republici Iugoslave a Macedoniei, nr. 64659/11 și 24133/13, 19 iulie 2018). Afirmatiile din vorbirea naturală combină adesea elemente descriptive și evaluative. Așa cum se recunoaște în mod corect în motivare la pct. 89,

„Curtea este de părere că observațiile reclamantei conțin o combinație de judecăți de valoare și fapte”.

Același punct de vedere poate fi exprimat și în modul următor: afirmațiile reclamantei au straturi atât descriptive, cât și de evaluare.

În plus, faptele pot să difere considerabil în natură. În consecință, afirmațiile cu privire la fapte pot, de asemenea, să difere considerabil în natură. Aici ar trebui menționate, în special, fapte sociale sau fapte instituționale [pentru fapte instituționale, a se vedea în special J. Searle, *The Construction of Social Reality* (Construcția realității sociale), Penguin Books, Londra 1996, pag. 79-126]. Pentru a stabili astfel de fapte, poate fi necesar să se recurgă la evaluări mai mult sau mai puțin subiective sau, cu alte cuvinte, să se pună baza pe judecăți de valoare. În acest context, ar trebui revizuită distincția dintre fapte și judecăți de valoare.

Majoritatea reiterează la pct. 75 punctul de vedere conform căruia: „[p]roblema clasificării unei afirmații ca fapt sau ca judecată de valoare ține, în primul rând, de marja de apreciere a autorităților naționale, în special a instanțelor naționale”.

Acest punct de vedere este problematic, în sensul că sugerează că o largă marjă de apreciere trebuie lăsată la latitudinea instanțelor naționale în această privință, deși clasificarea unei afirmații depinde de înțelesul acesteia, astfel cum a fost stabilit în rândul utilizatorilor unei limbi naționale, pe baza regulilor lingvistice relevante. Hotărârile instanțelor naționale în această privință nu pot fi arbitrare, ci sunt obligate să respecte regulile limbii naționale. *Fiat*-ul unei hotărâri judecătorești nu poate transforma o propoziție în sensul logicii într-o afirmație evaluativă, sau viceversa.

Concluzionând că afirmațiile reclamantei conțin o combinație de judecăți de valoare și fapte, motivarea de la pct. 89 se referă la „conținutul afirmațiilor reclamantei, explicația inclusă în articolele de presă relevante și constatările contradictorii ale instanțelor naționale care au examinat chestiunea”.

În opinia mea, conținutul afirmațiilor reclamantei și – într-o mai mică măsură – explicația inclusă în articolele de presă relevante constituie baza relevantă pentru clasificare. Constatările instanțelor naționale sunt relevante în măsura în care acestea analizează și stabilesc, în contextul comunicativ specific al unei cauze, sensul în limba națională al afirmațiilor în litigiu, dar au o relevanță limitată în măsura în care încadrează afirmația într-o anumită categorie semiotică după stabilirea sensului acesteia.

4. La pct. 78 din motivare se exprimă următoarele puncte de vedere:

„În ceea ce privește, în special, protecția drepturilor politicianilor, Curtea a reținut că, deși libertatea de exprimare este importantă pentru toată lumea, aceasta este deosebit de importantă pentru reprezentanții aleși ai poporului. Aceștia reprezintă electoratul, atrag atenția asupra grijilor acestuia și le apără interesele. În consecință, ingerințele în

libertatea lor de exprimare necesită un control cât mai atent din partea Curții (a se vedea *Castells împotriva Spaniei*, 23 aprilie 1992, pct. 42, seria A nr. 236; *Lombardo și alții împotriva Maltei*, nr. 7333/06, pct. 53, 24 aprilie 2007; și *Lewandowska-Malec împotriva Poloniei*, nr. 39660/07, pct. 60, 18 septembrie 2012)”.

De asemenea, la pct. 84 se referă la faptul că „în momentul în care a făcut afirmațiile criticate, reclamanta era politician, membru al partidului politic PDL și europarlamentar (a se vedea supra, pct. 5)”. De asemenea, la pct. 94 se subliniază „calitatea reclamantei și a lui D.Ș. de politicieni și reprezentanți aleși ai poporului”.

Toate aceste afirmații sugerează în mod clar că protecția acordată politicienilor în temeiul art. 10 este mai mare decât protecția acordată non-politicienilor. Nu sunt de acord cu această abordare, iar ideea de bază a „bunei guvernări” nu îmi aparține (a se vedea pct. 8 și 9 din opinia mea, sus-menționată, în *Makraduli împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei*, citată anterior). Calitatea de politician al reclamantei nu este un argument pentru a extinde protecția libertății sale de exprimare. Faptul că o persoană este politician de profesie, capabilă să ajungă și să influențeze un public foarte larg, cu experiență în contactele cu presa, obișnuită să aleagă și să cântărească cuvintele, conștientă de toate îndatoririle și responsabilitățile pe care le presupune participarea la viața publică – și, de asemenea, foarte conștientă de prevederile legale aplicabile –, este în schimb un argument în favoarea aplicării unor limitări mai stricte asupra libertății de exprimare a persoanei respective. În orice caz, dacă reclamanta nu ar fi fost politician, soluția pronunțată în prezenta cauză ar fi trebuit să fie aceeași.

Într-o democrație guvernată de lege, toți cetățenii au dreptul egal de a fi implicați în politică sau – cu alte cuvinte – de a participa la activități pentru binele comun și, prin urmare, ar trebui să beneficieze de aceeași protecție pentru libertatea lor de exprimare.

OPINIA DISIDENTĂ A JUDECĂTORULUI RANZONI, LA CARE SUBScrie JUDECĂTORUL MOUROU-VIKSTRÖM

I. Introducere

1. În prezenta cauză am ajuns la o concluzie diferită de cea a majorității și am votat pentru constatarea neîncălării art. 10 din Convenție din două motive principale, pe care voi încerca să le explic pe scurt.

2. Cauza poate fi rezumată după cum urmează. Reclamanta, fost ministru al justiției și procuror, precum și europarlamentar, a făcut în public afirmații care, în ziua următoare, au fost publicate în două ziare. Într-unul din articole, intitulat „Monica Macovei susține că parlamentarii PSD [V.]P. și [D.]Ș. sunt corupți”, reclamanta a fost citată, printre altele, după cum urmează (a se vedea pct. 6 din hotărâre):

„Uitați-vă la avocații din Parlament, sunt doi tineri din PSD, de exemplu, care au contracte de milioane de euro, bani pe care îi iau pe consultanță juridică, de la companii de stat din județele unde ei sunt parlamentari. Aceasta este exact fapta tipică de corupție prin influență politică. Nu este cu nimic deosebită de altă faptă de corupție”.

Ulterior, reclamanta a dat și numele celor două persoane: V.P. și D.Ș. De asemenea, și-a prezentat ideea de a declara incompatibile cele două funcții – de avocat și de parlamentar. În cadrul unei acțiuni în răspundere civilă delictuală ulterioare, Curtea de Apel a admis acțiunea lui D.Ș. și a obligat reclamanta la plata unei despăgubiri în valoare de 2.300 EUR și publicarea hotărârii judecătorești în ziare (a se vedea pct. 17). Curtea de Casație a respins recursurile ulterioare (a se vedea pct. 31).

II. În fapt

3. Prima mea problemă se referă la evaluarea faptelor. Atât curtea de apel, cât și Curtea de Casație au reținut că reclamanta a făcut o afirmație calomnioasă, și anume că D.Ș. a comis o faptă de corupție în exercitiul funcțiilor sale cumulate de avocat și parlamentar, ceea ce nu era adevărat deoarece nu existau probe că acesta a semnat astfel de contracte în perioada în care a fost parlamentar. Curtea de Casație a apreciat acest lucru ca fiind o „faptă neadevărată” (a se vedea pct. 17, 22, 32 și 36 din hotărâre).

4. Majoritatea a fost de acord că afirmațiile reclamantei la adresa lui D.Ș. nu au o bază factuală suficientă (a se vedea pct. 90). A recunoscut, de asemenea, că acestea erau „capabile nu numai să păteze reputația lui D.Ș., ci și să îi cauzeze prejudicii grave atât în mediul său profesional, cât și în cel social” (a se vedea pct. 85). Cu toate acestea, considerând aceste afirmații ca fiind de „natură colectivă” (a se vedea pct. 91 și 94), majoritatea a ignorat în cele din urmă prejudiciul cauzat lui D.Ș. Chiar și în ipoteza că reclamanta ar fi putut prezenta contextul factual relevant pentru afirmațiile sale referitoare

la V.P., acest lucru nu putea justifica includerea în acele „afirmații de natură colectivă” a unor acuzații vădit neadevărate la adresa lui D.Ș. Sunt de acord cu concluziile instanțelor naționale de apel potrivit cărora, în calitate de fost ministru al justiției și de procuror, reclamanta nu avea cum și nu ar fi trebuit să nu conștientizeze faptul că o acuzație de corupție era deosebit de gravă, având în vedere consecințele grave pe care o astfel de acuzație le-ar putea avea asupra vieții private și profesionale a unei persoane (a se vedea pct. 20-22 și 35-36).

5. Deși cunosc contextul afirmațiilor reclamantei, și anume acela de a promova necesitatea unei legi care să declare incompatibil cumulul profesiei de avocat cu funcția de parlamentar (a se vedea pct. 94), acest context nu poate justifica formularea de acuzații nefondate sau nominalizarea selectivă a unei anumite persoane ca fiind „coruptă” fără o bază factuală suficientă. În caz contrar, persoanele individuale ar putea fi calomniate fără deosebire și fără să fie adevărat doar pentru că afirmațiile au fost puse într-un „context general”. Acest lucru nu corespunde cu ideea de justiție individuală.

6. De asemenea, nu sunt de acord cu încercarea majorității de a minimaliza acuzația de „corupție” ca fiind simplă „exagerare”, „polemică”, „provocare” sau „afirmații oarecum excesive” (a se vedea pct. 92 și 93). Descrierea unei persoane ca fiind coruptă are un sens mult mai profund. Este o acuză gravă care aduce a imputare a unei fapte penale, în special având în vedere sumele mari menționate de reclamantă („milioane de euro”) și afirmația că acest tip de corupție „nu este cu nimic deosebită de altă faptă de corupție” (a se vedea pct. 7 și 8).

III. Principii generale și aplicarea lor

7. A doua problemă pe care o am se referă la abordarea majorității și, prin urmare, la principiile generale și aplicarea acestora. În opinia mea, hotărârea arată că există unele neconcordanțe în jurisprudența Curții în temeiul art. 10, în special în cazurile în care libertatea de exprimare intră în conflict cu alte drepturi protejate de Convenție, ca de exemplu dreptul la respectarea vieții private consacrat la art. 8.

8. Pe de o parte, pentru a verifica dacă ingerința în libertatea de exprimare era „necesară într-o societate democratică”, Curtea este obligată să stabilească dacă aceasta corespunde unei „nevoi sociale imperioase”. Deși statele contractante dispun de o anumită marjă de apreciere la evaluarea existenței unei astfel de necesități, Curtea este împuternicită să pronunțe o hotărâre definitivă cu privire la posibilitatea reconcilierii unei restrângeri cu art. 10 (a se vedea pct. 73 din hotărâre cu trimiterile de acolo).

Pe de altă parte, sarcina Curții nu este de a înlocui instanțele naționale, ci mai degrabă de a verifica, având în vedere cauza în ansamblu, dacă deciziile pe care instanțele le-au adoptat în temeiul competenței lor de apreciere erau compatibile cu dispozițiile relevante ale Convenției. Acest lucru este cu atât

mai adevărat cu cât autoritățile naționale trebuie să pună în balanță două interese contradictorii. Atunci când Curtea este sesizată să examineze dacă instanțele naționale au asigurat un echilibru corect între două valori garantate de Convenție, precum art. 10 față de art. 8, rolul său este mai rezervat decât la aprecierea necesității unei restrângeri exclusiv în temeiul art. 10. În cazul în care exercițiul de punere în balanță a două drepturi din Convenție care sunt contradictorii a fost realizat de instanțele naționale în conformitate cu criteriile prevăzute de jurisprudența Curții, Curtea va avea nevoie de motive întemeiate pentru a înlocui opinia instanțelor naționale cu cea proprie [a se vedea pct. 80; a se vedea, de asemenea, în special, *Couderc și Hachette Filipacchi Associés împotriva Franței* (MC), nr. 40454/07, pct. 90-92, CEDO 2015; *Axel Springer AG împotriva Germaniei* (MC), nr. 39954/08, pct. 88, 7 februarie 2012; și *Von Hannover împotriva Germaniei (nr. 2)* (MC), nr. 40660/08 și 60641/08, pct. 104-107, CEDO 2012].

9. Într-o situație de punere în balanță a unor drepturi contradictorii, în opinia mea, sarcina principală a Curții nu este de a stabili ea însăși faptele pertinente pentru a decide dacă ingerința în libertatea de exprimare a reclamantului a corespuns unei „nevoi sociale imperioase”. Sarcina sa este, de asemenea, să nu facă propriul exercițiu de punere în balanță gratuită. Deși opiniile pot fi diferite cu privire la rezultatul unei astfel de evaluări, rolul Curții se limitează la a verifica dacă instanțele naționale au pus libertatea de exprimare a unei persoane în balanță cu dreptul altei persoane la respectarea vieții private în conformitate cu criteriile stabilite în jurisprudența Curții și dacă rezultatul respectiv este acceptabil sau, cel puțin, nu este nici arbitrar, nici vădit nerezonabil (a se vedea în acest sens, de exemplu, *Hamesevic împotriva Danemarcei*, nr. 25748/15, pct. 43, 16 mai 2017). Curtea nu ar trebui să constate cu ușurință că deciziile instanțelor naționale au fost arbitrar sau vădit nerezonabile, deoarece acest lucru constituie un prag destul de ridicat.

10. Cerința de „control european” nu înseamnă că, atunci când trebuie să decidă dacă o măsură criticată a atins un echilibru corect între interesele relevante, Curtea are în mod necesar sarcina de a efectua din nou analiza proporționalității. Dimpotrivă, în general Curtea a înțeles marja de apreciere ca însemnând că, atunci când instanțele naționale independente și imparțiale au examinat cu atenție faptele, aplicând normele relevante privind drepturile omului în concordanță cu Convenția și cu jurisprudența sa, și au pus în balanță în mod corespunzător interesele personale și cele ale interesului public mai general în cauză, nu este de competența sa să înlocuiască cu propria examinare a fondului (inclusiv, în special, propria apreciere a detaliilor factuale ale proporționalității) pe cea a autorităților naționale competente. Singura excepție posibilă aici este cazul în care există motive întemeiate pentru a proceda astfel (a se vedea *Ndidi împotriva Regatului Unit*, nr. 41215/14, pct. 76, 14 septembrie 2017).

11. Cu toate acestea, în prezenta cauză, majoritatea a efectuat într-adevăr o astfel de evaluare nouă și a concluzionat că instanțele naționale nu au reușit să asigure un echilibru corect între interesele relevante, deși fără a explica în mod convingător în ce privință evaluarea internă a fost deficitară și care elemente au înclinat în mod decisiv balanța în favoarea drepturilor reclamantei conform art. 10 în raport cu drepturile lui D.Ș. conform art. 8. În acest sens, trebuie reamintit că, în principiu, aceste drepturi merită un respect egal (a se vedea *Couderc și Hachette Filipacchi Associés*, citate anterior, pct. 91, precum și *Egill Einarsson împotriva Islandei*, nr. 24703/15, pct. 37, 7 noiembrie 2017).

12. În plus, majoritatea a constatat că instanțele naționale nu au stabilit o „nevoie socială imperioasă” pentru a pune protecția reputației lui D.Ș. mai presus de dreptul reclamantei la libertate de exprimare, dar fără ca majoritatea să fi găsit „motive întemeiate” pentru a înlocui cu propria opinie pe cea a instanțelor naționale. Chiar dacă o „nevoie socială imperioasă” este un element relevant în supravegherea de către Curte a modului în care instanțele naționale au pus în balanță drepturi concurente din Convenție, nu pot să nu observ că majoritatea însăși nu a stabilit o astfel de „nevoie socială imperioasă” pentru rezultatul diferit al punerii în balanță pe care a efectuat-o, și anume punerea dreptului la libertate de exprimare al reclamantei mai presus de protecția reputației lui D.Ș.

13. În acest sens, este oportună o scurtă analiză a aprecierii majorității în comparație cu aprecierea instanțelor naționale.

14. Deși era de părere că afirmațiile reclamantei conțineau o combinație de judecăți de valoare și fapte (a se vedea pct. 89), majoritatea a fost de acord cu instanțele naționale că unele dintre afirmațiile reclamantei, în special cele referitoare la atitudinea specifică a lui D.Ș. – și anume presupusa semnare a unor contracte foarte profitabile cu societăți de stat situate în județul pe care îl reprezenta în Parlament – nu aveau o bază factuală suficientă (a se vedea pct. 90). Cu toate acestea, considerând aceste afirmații nedovedite ca fiind „de natură colectivă”, majoritatea a minimalizat importanța acestui element în cadrul exercițiului de punere în balanță și, în cele din urmă, chiar l-a ignorat (a se vedea observațiile mele de la pct. 3-5 supra).

15. În afară de aceasta, aș dori să fac observația că curtea de apel luase deja în considerare aspectele menționate de majoritate, și anume faptul că D.Ș. era o persoană publică (a se vedea pct. 19), că afirmațiile reclamantei și proiectul de lege la care aceasta făcea referire erau chestiuni de interes public (a se vedea pct. 19 și 21) și că exista un context politic care justifica un nivel ridicat al criticii admisibile (a se vedea pct. 19 și 22).

16. Instanțele de apel au luat totodată în considerare sancțiunea aplicată (obligarea la plata unor daune în valoare de 2.300 EUR și la publicarea hotărârii; a se vedea pct. 17, 23 și 37-38). Cu toate acestea, majoritatea Camerei, pur și simplu referindu-se la „circumstanțe”, a reținut că această sancțiune putea avea un efect de descurajare sau de intimidare (a se vedea

pct. 96 și 97), dar nu a explicat în ce măsură sancțiunea, care nu era de natură penală, a afectat-o concret pe reclamantă și motivul pentru care, în circumstanțele specifice ale cauzei, consecințele sale erau unele „de descurajare”. Din păcate, în jurisprudența Curții, de prea multe ori, un astfel de efect de descurajare este atribuit mai multor tipuri de sancțiuni, deși Curtea nu face o apreciere reală a particularităților unei anumite cauze. Dacă fiecare sancțiune, chiar și o valoare mică a daunelor, ar fi considerată fără deosebire ca având efect de descurajare, acest criteriu ar părea un „atu” pentru a constata încălcarea art. 10 și, prin urmare, a afecta în mod negativ drepturile prevăzute la art. 8.

17. Având în vedere cele de mai sus, aspectele la care face referire majoritatea, în opinia mea, nu pot constitui „motive întemeiate” pentru a se depărta de aprecierea efectuată și de echilibrul asigurat de instanțele naționale de apel.

18. Există în contextul general al afirmațiilor reclamantei „motive întemeiate” pentru Curte să înlocuiască cu propria apreciere pe cea a instanțelor naționale? Sunt de părere că nu. Cred că majoritatea a accentuat prea mult acest context și, în orice caz, nu a putut justifica acuzele false de corupție la adresa lui D.Ș. În acest sens, mă refer din nou la considerațiile mele cu privire la problema faptelor (a se vedea supra, pct. 3-6).

IV. Concluzie

În prezenta cauză, majoritatea a acționat în mod inutil ca o instanță de al patrulea grad de jurisdicție, realizând propria interpretare și apreciere a faptelor. Chiar dacă propria punere în balanță a criteriilor relevante ar fi fost justificabilă, acest lucru nu ar fi trebuit să fie decisiv, atâta timp cât exercițiul de punere în balanță realizat la nivel național și concluziile la care au ajuns instanțele de apel ar fi, de asemenea, discutabile sau justificabile, pe baza unor motive relevante și suficiente. Într-o astfel de situație, în care opiniile privind soluția unei aprecieri pot să difere în mod justificabil, Curtea nu are „motive întemeiate” pentru a înlocui cu propria opinie pe cea a instanțelor naționale. În consecință, având în vedere marja de apreciere de care beneficiază instanțele naționale, nu ar fi trebuit să se constate nicio încălcare a art. 10.

OPINIA SEPARATĂ A DOAMNEI JUDECĂTOR MOUROU- VIKSTRÖM

1. În completarea opiniei disidente a judecătorului Ranzoni, la care am subscris, aş dori să fac următoarele observaţii pentru a explica motivul pentru care, în opinia mea, nu a fost încălcat dreptul reclamantei la liberă exprimare.

Acesta este un caz clasic de calomnie în care sunt implicaţi politicieni de rang înalt din România. Nu conţine niciun aspect nou şi poate fi soluţionat cu uşurinţă prin referire la jurisprudenţa constantă a Curţii în materie. Este nevoie de punerea în balanţă a două drepturi intrate în conflict, respectiv cele garantate de art. 8 şi art. 10 din Convenţie, pentru a stabili dacă instanţele naţionale au asigurat un echilibru corect între interesele divergente: libertatea de exprimare a Monicăi Macovei şi protecţia vieţii private a lui D.Ş. [a se vedea *Von Hannover împotriva Germaniei* (nr. 2) (MC), nr. 40660/08 şi 60641/08, CEDO 2012; *Axel Springer AG împotriva Germaniei* (nr. 2), nr. 48311/10, 10 iulie 2014; *Couderc şi Hachette Filipacchi Associés împotriva Franţei* (MC), nr. 40454/07, CEDO 2015; şi *Perinçek împotriva Elveţiei* (MC), nr. 27510/08, CEDO 2015 (extrase)].

Un aspect al cauzei este acela că reclamanta şi persoanele vizate în afirmaţiile sale sunt persoane publice şi că presupusele abateri disciplinare sunt direct legate de funcţionarea instituţiilor ţării şi de deontologia acestora. Totuşi, acest element, chiar dacă aduce interesul general în centrul discuţiei, ar trebui să justifice o reducere semnificativă a nivelului protecţiei acordate reputaţiei? Este acesta un preţ care trebuie plătit de toţi cei care au responsabilităţi politice? Eu nu cred aşa ceva. Nu trebuie trecut cu vederea că acuzele de corupţie au vizat fapte ilegale care intră sub incidenţa spectrului penal în legislaţia internă (a se vedea *White împotriva Suediei*, nr. 42435/02, 19 septembrie 2006; *Sanchez Cardenas împotriva Norvegiei*, nr. 12148/03, 4 octombrie 2007; şi *Pfeifer împotriva Austriei*, nr. 12556/03, 15 noiembrie 2007).

2. În opinia mea, problema pentru Cameră era destul de simplă: instanţele naţionale, prin soluţia pronunţată împotriva Monicăi Macovei pentru afirmaţiile ei, au înăbuşit în mod nedrept discursul său public, în măsura în care aceasta nu făcea decât să urmărească scopul laudabil de a denunţa fapte condamnabile?

Afirmaţiile în litigiu, făcute de Monica Macovei în public şi transmise a doua zi în presă, nu au fost deloc neclare în ceea ce priveşte intenţia sa de a denunţa, în special, două persoane care au comis fapte exacte, grave, de natură penală, sau în ceea ce priveşte impactul negativ pe care aceste afirmaţii l-ar avea obligatoriu asupra reputaţiei şi onoarei respectivelor persoane. Nu sunt de acord cu majoritatea, care a considerat că acestea sunt afirmaţii de natură colectivă şi care reproşează instanţelor naţionale că nu au stabilit o „nevoie socială imperioasă” pentru a justifica punerea protecţiei reputaţiei lui D.Ş.

mai presus de dreptul reclamantei la libertate de exprimare. Deși Curtea constată, pe bună dreptate, că limitele criticii admisibile sunt mai largi în cazul politicienilor, situația în fapt arată că afirmațiile nu au reprezentat o simplă critică, hiperbolă sau exagerare, ci au constituit acuzații grave.

3. Astfel, deși denunțarea practicilor de corupție este un drept și chiar o datorie pentru o persoană politică, asemenea acuze trebuie totuși să respecte două reguli pentru a rămâne în sfera libertății de exprimare:

- trebuie să rămână generale, reprezentând „judecăți de valoare”, astfel cum sunt caracterizate în jurisprudența Curții. Dacă Monica Macovei s-ar fi limitat la a deplânge practici care erau inacceptabile în Parlament fără a menționa vreun nume, nu ar fi depășit limitele legii. Astfel, aceasta ar fi îndeplinit o necesitate socială imperioasă, fără a încălca drepturile garantate de art. 8 din Convenție. De asemenea, ar fi putut denunța faptele de corupție autorităților responsabile de urmărirea penală pentru aceste infracțiuni.
- Dacă sunt ținute, *ad hominem* și capabile să prejudicieze reputația unei persoane, aceste afirmații trebuie să fie adevărate. Acest lucru se reflectă în expresia *exceptio veritatis*: nu este calomnie dacă susținerea de fapt este adevărată (și, desigur, dacă nu este o încălcare a dreptului la viață privată). Însă aici autoritățile naționale nu au considerat că veridicitatea afirmațiilor a fost dovedită, în pofida mijloacelor de cercetare aflate la dispoziția lor și a simplității de a demonstra existența unei relații contractuale.

4. Nu există nimic care să sugereze că autoritățile judiciare nu au efectuat o analiză corespunzătoare a veridicității acuzelor.

În concluzie, consider că decizia instanțelor naționale nu poate fi pusă sub semnul întrebării.